

Seat No.	
-----------------	--

- 9)** Dr. Degulkar G.B. has excavated following site _____.
a) Inamgoan b) Bhokardhan
c) Farmana d) Lothal
- 10)** John Marshall was appointed as the Director General of Archaeological Survey of India in _____ year.
a) 1900 b) 1902
c) 1911 d) 1915
- 11)** An Archaeological site is _____.
a) a basic unit of archaeological analysis
b) a place where people lived
c) a place where people carried out activities
d) All of the above
- 12)** The headquarter of archaeological survey of India is at _____.
a) New Delhi b) Mumbai
c) Kolkata d) Aurangabad

Q.2 Write short Notes. (Any Four)

12

- 1) Definitions and Aims of Archaeology
- 2) Structure and Features
- 3) Archaeology and Geology
- 4) Biofacts
- 5) William Jones
- 6) Salvage Archaeology.

Q.3 Write short answer. (Any Two)

12

- 1) State the significance of Underwater Archaeology in India with suitable examples.
- 2) Discuss the contribution of M. K. Dhavalikar and S. B. Deo
- 3) Write a note on precession and post procession archaeology.
- 4) Discuss the concept of Environmental Archaeology.

Q.4 Answer the following (Any One)

12

- 1) Describe the role of natural sciences in archaeology.**
OR
2) Write a critical note on nature of Public Archaeology in modern age.

Q.5 Explain the development of archaeology research in India before Independence.

12

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

एम.ए. (A.I.H.C.&A.) (सत्र – I) (नवीन) (NEP CBCS) परीक्षा:

मार्च/एप्रिल – २०२५

Indian Prehistory (230111102) / (240111102)

वार, दिनांक : शनिवार, १७-०५-२०२५

कमाल गुण: ६०

वेळ: दुपारी ०३:०० ते ०५:३०

सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.१ खालील दिलेले योग्य पर्याय निवडून गाळलेल्या जागा भरा.

१२

- १) प्राणी पाळण्याची प्रक्रिया आणि वनस्पतींची लागवड या क्षेत्रात ——— काळात प्रयोग केले गेले.

अ) आद्यपुराश्मयुग	ब) मध्यपुरापाषाण
क) उत्तरपुराश्मयुग	ड) मध्याश्मयुग
- २) गुडियम साइट ——— मध्ये स्थित आहे.

अ) आंध्रप्रदेश	ब) कर्नाटक
क) तामिळनाडू	ड) ओरिसा
- ३) प्रागैतिहासिक अभ्यासामध्ये भारतीय संस्कृतीमधील ——— येथील कवटीचा शोध महत्वपूर्ण मानला जातो.

अ) अतिरमपक्कम	ब) नेवासा
क) हथनोरा	ड) आदमगड
- ४) प्रागैतिहासात—त्रियुगसिद्धांत ही संकल्पना कोणी मांडली?

अ) एच. डी. सांकलिया	ब) ए. घोष
क) बी. एल. राइस	ड) सी. जे. थॉमसेन
- ५) व्ही. एस. वाकणकर यांना पाटणे येथे मानवी कवटी मध्ये ——— पासून बनविलेले दोन बारीक मणी सापडले.

अ) अंड्याचे कवच
ब) शहामृगाच्या अंड्याचे कवच
क) डायनासोरच्या अंड्याचे कवच
ड) हाडांचेमणी
- ६) फ्लुविअल म्हणजे काय?

- अ) वाहत्या नदीचे निक्षेप ब) वाऱ्याचे निक्षेप
क) सरोवराच्या बाजूची निर्मिती ड) ग्लेशियरने केलेली ठेव
- ७) प्लाइस्टोसीन युगाचा शेवट ——— संस्कृतीने होतो.
अ) आद्य पुराश्मयुग ब) उत्तर पुराश्मयुग
क) मध्य पुराश्मयुग ड) मध्याश्मयुग
- ८) भारतात प्रथमच चित्रे असलेली शैलगृहे ——— येथे सापडली.
अ) दख्खनचे पठार ब) विंध्यन टेकड्या
क) अरवली टेकड्या ड) पश्चिमघाट
- ९) विलाफ्रॅंचियन जीवजंतू ——— काळातील आहेत.
अ) उत्तर पुराश्मयुग ब) वुर्महिमयुग
क) अर्ली होलोसीन ड) लोअर प्लाइस्टोसीन
- १०) डायनासोर नामशेष झाल्यापासूनचा काळ कोणत्या नावाने ओळखला जातो?
अ) मेसोझोइक ब) सेनोझोइक
क) पॅलेओझोइक ड) प्रीकॅम्ब्रियन
- ११) प्रवरानदीवरील चिरकी जागेचे समन्वेषण ——— यांनी केले.
अ) एच. डी. सांकलिया ब) गुड्डनकॉर्विनस
क) आर. व्ही. जोशी ड) एम. के. ढळळीकर
- १२) थारच्या वाळवंटातील जायल-फॉर्मेशनमध्ये ——— चा समावेश होतो.
अ) आद्य पुराश्मयुग साधने ब) उत्तर पुराश्मयुगीन साधने
क) मध्याश्मयुगीन साधने ड) नवाश्म युगीन साधने

प्र.२ संक्षिप्त उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

१२

- १) स्तरशास्त्र (स्ट्रॅटिग्राफी)
- २) क्लीव्हर्स
- ३) संयुक्त हत्यारे
- ४) प्लेस्टोसीन युग
- ५) होमो इरेक्टस
- ६) हत्यारांचा सूक्ष्म अभ्यास

प्र.३ खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या. (कोणतेही दोन)

१२

- १) मध्यपाषाण संस्कृतीची वैशिष्ट्ये लिहा.
- २) टोबा ज्वालामुखीच्या राख व अवशेषांची थोडक्यात चर्चा करा.
- ३) पुरास्थळाचे विस्तारक्षेत्र व विश्लेषणाचे महत्त्व सांगा.
- ४) प्रागैतिहासिक काळातील पर्यावरण आणि प्राणी पाळण्याची प्रक्रिया स्पष्ट करा.

प्र.४ खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा. (कोणताही एक)

१२

१) शैल चित्रांवर कालानुक्रम आणि आरेखनासह निबंध लिहा.

किंवा

२) पुराश्म युगाची वैशिष्ट्ये आणि त्याचे वर्गीकरण योग्य उदाहरणांसह वर्णन करा.

प्र.५ खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा.

१२

प्रागैतिहासिक हत्यारांच्या विविध प्रकारांबद्दल सविस्तर लिहा आणि रेखाचित्रांसह साहित्य, हत्यारे बनविण्याच्या तंत्रांवर चर्चा करा.

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

**M.A. (A.I.H.C.&A.) (Semester - I) (New) (NEP CBCS) Examination:
March/April – 2025
Indian Prehistory (230111102) / (240111102)**

Day & Date: Saturday, 17-05-2025
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 60

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Select the correct alternative.

12

- 1) Experiments in the realm of domestication of animals and cultivation of plants were made in _____.
 a) Lower Palaeolithic period b) Middle Palaeolithic period
 c) Upper Palaeolithic period d) Mesolithic period
- 2) Gudiya site is located in _____.
 a) Andhra Pradesh b) Karnataka
 c) Tamil Nadu d) Orissa
- 3) The discovery of a skull-cap from _____ is known as land mark in the study of Prehistoric cultures in India.
 a) Atirampakkam b) Nevasa
 c) Hathnora d) Adamgarh
- 4) Who introduced the concept of 'Three Age System' in pre-history?
 a) H.D. Sankalia b) A. Ghosh
 c) B. L. Rice d) C. J. Thomson
- 5) V.S. Wakankar discovered two fine _____ beads from a human skull at Patne.
 a) Egg shell b) Ostrich egg shell
 c) Dinosaur egg shell d) Bone beads
- 6) What is a fluvial?
 a) A deposit of flowing river b) A deposit of wind
 c) Lake side formation d) A deposit made by glacier
- 7) Pleistocene epoch ends with _____ culture.
 a) Lower Paleolithic b) Upper Paleolithic
 c) Middle Paleolithic d) Mesolithic
- 8) A painted rock shelter was discovered for the first time in India in _____.
 a) Deccan Plateau b) Vindhyan Hills
 c) Aravali Hills d) Western Ghats

- 9) Villafranchian fauna is of _____.
a) Upper Paleolithic period b) Wurm Ice Age
c) Early Holocene period d) Lower Pleistocene period
- 10) What is the age encompassing the time since the extinction of the dinosaurs is known as?
a) Mesozoic b) Cenozoic
c) Palaeozoic d) Precambrian
- 11) Chirki site on river Pravara was investigated by _____.
a) H.D. Sankalia b) Gudrun Corvinus
c) R.V. Joshi d) M.K. Dhavalikar
- 12) Jayal Formation in the Thar Desert has yielded _____ Tools.
a) Lower Palaeolithic b) Upper Palaeolithic
c) Mesolithic d) Neolithic

Q.2 Write short answers. (Any Four)**12**

- 1) Stratigraphy
- 2) Cleavers
- 3) Composite tools
- 4) Pleistocene Age
- 5) Homo Erectus
- 6) Micro wear study

Q.3 Write short notes. (Any Two)**12**

- 1) Write the features of Middle Palaeolithic culture.
- 2) Discuss the Toba volcanic ash in brief.
- 3) State the importance of catchment analysis.
- 4) Explain the environment & domestication of animals in prehistoric time.

Q.4 Write the detail Answer (Any One)**12**

- a) Write an essay on Cave Paintings with Chronology & sketches.

OR

- b) Describe the Characteristic features of Paleolithic age & its classification with suitable examples.

Q.5 Write the detail Answer.**12**

Write in detail about different types of Prehistoric Tools & discuss the material, tool making techniques with drawings.

Set	P
1	1
2	1
3	1
4	1
5	1
6	1
7	1
8	1
9	1
10	1
11	1
12	1
13	1
14	1
15	1
16	1
17	1
18	1
19	1
20	1
21	1
22	1
23	1
24	1
25	1
26	1
27	1
28	1
29	1
30	1
31	1
32	1
33	1
34	1
35	1
36	1
37	1
38	1
39	1
40	1
41	1
42	1
43	1
44	1
45	1
46	1
47	1
48	1
49	1
50	1
51	1
52	1
53	1
54	1
55	1
56	1
57	1
58	1
59	1
60	1
61	1
62	1
63	1
64	1
65	1
66	1
67	1
68	1
69	1
70	1
71	1
72	1
73	1
74	1
75	1
76	1
77	1
78	1
79	1
80	1
81	1
82	1
83	1
84	1
85	1
86	1
87	1
88	1
89	1
90	1
91	1
92	1
93	1
94	1
95	1
96	1
97	1
98	1
99	1
100	1

कमाल गुणः ६०

੧੨

- Page 1 of 5

- ८) पुरुषसुक्ताचा उल्लेख ——— वेदात आहे.
अ) ऋग्वेद ब) सामवेद
क) यजुर्वेद ड) अथर्ववेद
- ९) ग्रीक राजा अलेक्झांडरची नव्याने जिंकलेल्या प्रदेशासाठी ——— अधिकारी म्हणून नियुक्ती करण्यात आली.
अ) मंत्री ब) राजदूत
क) कास्त्रप ड) वकील
- १०) हिंदू पौराणिक कथेनुसार ——— हे रामायणाचे लेखक होते.
अ) कालिदास ब) वाल्मिकी
क) पाणिनी ड) अभिजित
- ११) अलेक्झांडर हा ——— साम्राज्याचा राजा होता.
अ) ग्रीक ब) इराण
क) इजिप्त ड) यापैकी नाही
- १२) कुशाण ——— म्हणूनही ओळखले जातात.
अ) यू-ची ब) मंगोल
क) पार्थियान ड) यापैकी नाही

प्र.२ खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

੧੨

- १) वर्ण प्रणाली
- २) शुंग राजवंश
- ३) स्कंदगुप्त
- ४) ऋग्वेद
- ५) परदेश प्रवासाच्या नोंदींचे महत्त्व
- ६) राजा कनिष्काचे धार्मिक धोरण

प्र.३ संक्षिप्त उत्तरे लिहा. (कोणत्याही दोन)

੧੨

- १) समुद्रगुप्तांचे राजकीय योगदान स्पष्ट करा.
- २) कनिष्काच्या राजकीय योगदानाची चर्चा करा.
- ३) प्राचीन भारतातील नाण्यांचे महत्त्व सांगा.
- ४) सातवाहन साम्राज्याच्या काळातील महिलांच्या सामाजिक स्थितीचे वर्णन करा.

- प्र.४ तपशीलवार उत्तर लिहा. (कोणताही एक) १२
- १) सातवाहन नागरी प्रशासनावर टिप लिहा.
किंवा
- २) गौतमीपुत्र सातकर्णी यांचे राजकीय योगदान स्पष्ट करा.
- प्र.५ सविस्तर उत्तर लिहा. १२
- अलेक्झांडरच्या आक्रमणावर टीकात्मक नोंद लिहा.

Set

P

**M. A. (A.I.H.C.&A.) (Semester - I) (New) (NEP CBCS) Examination:
March/April - 2025
Political History of Ancient India (up to 650 CE) (240111103)**

Day & Date: Monday, 19-05-2025
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 60

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Select the correct alternative.

12

- 1) _____ capital of Kosal Mahajanpadas in Ancient India.

a) Rajgir	b) Kosambi
c) Indraprastha	d) None of these
- 2) In Chandragupt Maurya. Royal court_____ was exited on Ambassador Post.

a) Selucus Nicator	b) Megasthenis
c) Antiochus	d) None of these
- 3) King Ashok used _____ Script for engraved the inscription.

a) Devnagri	b) Bramhi
c) Modi	d) None of these
- 4) Dharma Mahamatra officer was related to _____ department in ancient Mauryan empire.

a) Revenue	b) Police
c) Military	d) Religious
- 5) In Ancient India 6th century B.C. _____ Mahajanpad was ruled by monarchical system.

a) Varjji	b) Arjunayan
c) Maghad	d) Licchavi
- 6) Ashmak Mahajanpada was existed in present _____ State.

a) Kerala	b) Maharashtra
c) Uttarpradesh	d) Rajasthan
- 7) _____ The author wrote the Indica.

a) Kalidas	b) Kautilya
c) Megasthenis	d) Shudrak
- 8) Purushasukata was mention in _____ Veda.

a) Rugved	b) Samved
c) Yajurved	d) Atharved

- 9)** Greek King Alexander was appointed _____ officer for newly won region.
- a) Mantri
 - b) Ambassador
 - c) Kastrap
 - d) Lawyer
- 10)** As per Hindu mythology _____ was the writer of Ramayana.
- a) Kalidas
 - b) Valmiki
 - c) Panini
 - d) Abhijit
- 11)** Alexander was a king of _____ Empire.
- a) Greek
 - b) Iran
 - c) Egypt
 - d) None of these
- 12)** Kushan Inventor also known as the _____.
- a) Yu-Chi
 - b) Mangol
 - c) Parthiyen
 - d) None of these

Q.2 Write short answers. (Any Four)

12

- 1) Varna system
- 2) Shung Dynasty
- 3) Skandgupta
- 4) Rugveda
- 5) Importance of Foreign travel records
- 6) Religious policy of King Kanishaka

Q.3 Write short answers. (Any Two)

12

- 1) Explain the Samudragupatas political contribution.
- 2) Discuss the political contribution of Kanishaka.
- 3) Describe the importance of coin in ancient India.
- 4) Describe the Women social Status in the age of Satvhana Empire.

Q.4 Write the detail answer. (Any One)

12

- 1)** Write an essay on Satvhans civil administration.

OR

- 2) Explain the political contribution of Gautmiputra Satkarni.**

Q.5 Write the detail answer.

12

Write a critical note on Alexander invasion.

Seat No.	
----------	--

Set P

**M.A. (A.I.H.C.&A.) (Semester - I) (New) (NEP CBCS) Examination:
March/April – 2025
Ancient Indian Iconography (230111103)**

Day & Date: Monday, 19-05-2025
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 60

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Select the correct alternative.

12

- 1) Icon of Ardhanarishwara means synchronization of _____.
 a) Shiva & Suryaa b) Vishnu & Lakshmi
 c) Parvati & Shiva d) Shiva & Vishnu
- 2) Depiction of Marriage of Shiva & Parvati is known as _____.
 a) Kalyanasundara Pratima b) Anugraha Pratima
 c) Nrutya Pratima d) Vyakhyan Pratima
- 3) Gajavyal is combination of _____.
 a) Parrot & lion b) eagle & lion
 c) Elephant & lion d) sparrow & lion
- 4) _____ is Roudra form of Shiva.
 a) Someshwar b) Bhairav
 c) Veenadhar d) Gangadhar
- 5) _____ is vehicle of Koumari.
 a) Peacock b) Elephant
 c) Horse d) Lion
- 6) 1st incarnation of Vishnu is _____.
 a) Mastya b) Varaha
 c) Krishna d) Kalki
- 7) 'Shanmukh' is another name of _____.
 a) Shiva b) Vishnu
 c) Brahma d) Kartikeya
- 8) _____ is the future incarnation of Buddha.
 a) Maitreya b) Amoghasiddhi
 c) Avalokitesvara d) Manjushri
- 9) Icon of Krushna stands in _____ position.
 a) Atibhanga b) Ardhasampada
 c) sampada d) Alidha

- 10)** Shitalnath is _____ Tirthankar of Jain religion.
a) 10th b) 22nd
c) 23rd d) 24th
- 11)** Icons of _____ is an important feature of Later Chalukya dynasty.
a) Gajalaxmi b) Parvati
c) Sarasvati d) Bhairavi
- 12)** Janguli is called the Buddhist _____ goddess.
a) Mother b) Serpent
c) River d) City

Q.2 Write short notes. (Any Four)

12

- 1) Manushi Buddha
- 2) Face of glory
- 3) Keval Vishnu
- 4) Shantinath tirthankara
- 5) Depiction of River Ganga-Yamuna
- 6) Markandeyanugraha Pratima

Q.3 Write short answers. (Any Two)

12

- 1) Write a note on difference of Kartikeya icons found in North & South India.
- 2) Write characteristic of Vrushabhanatha icons.
- 3) Explain in brief about icon of Mahishasurmardini.
- 4) Write down salient features of Buddha icon of Gupta & later Gupta period.

Q.4 Answer the following question in detail. (Any One)

12

- a)** Explain in detail about Mudra's (hand positions) of Buddha icons & its iconographical types.

OR

- b) Define the concept of 'Dikpal' & Explain in details about icons of 'Ashtadikpals' with examples.**

Q.5 Answer the following question in detail.

12

What is iconography? Evaluate the importance of Iconography in India with suitable.

Page 1 of 5

- ७) खालीलपैकी कोणता तथ्य संकलनाचा स्त्रोत आहे?
 अ) उत्खनन ब) निरीक्षण पद्धती
 क) संग्रहित साहित्य ड) वरील सर्व
- ८) सकारात्मकतावाद परंपरेचे प्रणेते म्हणून कोणाला ओळखले जाते?
 अ) मॅक्स वेबर ब) कार्ल मार्क्स
 क) ऑगस्ट कॉम्टे ड) हर्बर्ट स्पेन्सर
- ९) वैज्ञानिक संशोधन — ने सुरु होते आणि नंतर सिद्धांतीकरणाकडे जाते.
 अ) निरीक्षण ब) तथ्ये
 क) उद्देश्य ड) सिद्धांत
- १०) खालीलपैकी कोणती परंपरा असे म्हणते की, “इतिहास हा वर्गसंघर्षाशिवाय दुसरे काही नाही?”
 अ) सकारात्मकता परंपरा ब) मार्क्सवादी परंपरा
 क) गंभीर परंपरा ड) व्याख्यात्मक परंपरा
- ११) व्हेरिफेबल हे निरीक्षण केलेल्या तथ्यांचे आणि परस्पर संबंधांचे पद्धतशीर स्पष्टीकरण आहे.
 अ) निरीक्षण केलेले तथ्य आणि त्यांचे परस्पर संबंध
 ब) सौद्धांतिक आधाराचे स्पष्टीकरण
 क) संशोधन समस्या आणि तथ्य
 ड) नमुना आणि साहित्यिक डेटा यांच्यातील सहसंबंध
- १२) — हा ऐतिहासिक संशोधनातील सर्वात महत्त्वाचा घटक आहे.
 अ) वस्तुनिष्ठता ब) सिद्धांत
 क) गृहीतक ड) स्वयंसिद्ध

प्र.२ संक्षिप्त उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

१२

- १) निरीक्षण पद्धत म्हणजे काय?
- २) प्राथमिक डेटा
- ३) अप्लाइड रिसर्च डिझाइन
- ४) सकारात्मकता
- ५) यादृच्छिक नमुना पद्धत
- ६) डेटा विश्लेषण म्हणजे काय?

प्र.३ संक्षिप्त उत्तरे लिहा/संक्षिप्त टिपा लिहा. (कोणतेही दोन)

१२

- १) ऐतिहासिक वस्तुनिष्ठता स्पष्ट करा.
- २) साहित्य समीक्षेचे महत्त्व सांगा.
- ३) संशोधन समस्या काय आहे?
- ४) अंतर्गत टीकेचे फायदे आणि तोटे काय आहेत?

- प्र.४ खालील प्रश्नांची तपशीलवार उत्तर लिहा. (कोणताही एक) १२
- १) प्राथमिक माहिती गोळा करण्यासाठी विविध स्रोतांची चर्चा करा.
किंवा
- २) चांगल्या संशोधकाची गुणवत्ता स्पष्ट करा.
- प्र.५ सविस्तर प्रश्न. १२
- संशोधन प्रस्ताव लिहिण्याच्या प्रक्रियेतील महत्वाच्या टप्प्यांची चर्चा करा.

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

**M.A. (A.I.H.C.&A.) (Semester - I) (New) (NEP CBCS) Examination:
March/April - 2025
Research Methodology in A.I.H.C. & Archaeology (230111105)/
(240111105)**

Day & Date: Saturday, 24-May-2025
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 60

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Choose the correct alternative:

12

- 1) _____ is the important characteristics of Archaeological Research.
 - a) Objectivity
 - b) Precision
 - c) Design
 - d) All the above
- 2) _____ can be used to for search the archeological site.
 - a) Remote sensing
 - b) CIS
 - c) Surface collection
 - d) All of the above
- 3) Social Science research primarily deal with _____.
 - a) Economic behavior
 - b) Human behavior
 - c) Environment behavior
 - d) None of the above
- 4) Applied research is related to _____.
 - a) directed towards the solution of an immediate, specific practical problem
 - b) Fundamental problem
 - c) Experimental Problem
 - d) None of Above
- 5) Which of the following sources are related to historical research _____.
 - a) Inscription
 - b) Excavated material
 - c) Archival data
 - d) All of above
- 6) _____ Method The questions which are filled by the interviewer in a face to face situation.
 - a) Questionnaire
 - b) Personal Questionnaire
 - c) Interview Schedule
 - d) Personal Schedule
- 7) Which of the following is a source for collection of Data'?
 - a) Excavation
 - b) Observation Methods
 - c) Archival Material
 - d) All of the above
- 8) Who is known as a pioneer of positivism tradition _____.
 - a) Max Weber
 - b) Karl Marx
 - c) August Comte
 - d) Herbert Spencer

- 9) Scientific research starts with _____ and then moves towards theorizing.
a) Observation	b) Facts
c) Purpose	d) Theory
- 10) Which of the following tradition argues that, "History is nothing but Class Struggle?"
a) Positivism tradition	b) Marxian tradition
c) Critical tradition	d) Interpretative tradition
- 11) Variable is a systematic explanation for the observed facts and their inter-relations.
a) Observed facts and their inter-relations.
b) Explanation of the Theoretical base
c) research problem & Fact
d) Correlation between Sample and literary data
- 12) _____ is most important element in Historical research.
a) Objectivity	b) Theory
c) Hypothesis	d) Axiom

Q.2 Write short answers. (Any Four)**12**

- 1) What is observation method?
- 2) Primary Data
- 3) Applied Research Design
- 4) Positivism
- 5) Random sampling method
- 6) What is data Analysis?

Q.3 Write short answers / Short notes. (Any two)**12**

- 1) Explain historical objectivity.
- 2) Describe the importance of reviewing of literature
- 3) What is Research problem?
- 4) What are the advantage and disadvantage internal criticism?

Q.4 Answer the following questions in detail. (Any One)**12**

- 1) Discuss the different sources for the collection of Primary Data.

OR

- 2) Explain the quality of good researcher.

Q.5 Write long answer.**12**

Discuss the important steps in the process of writing Research Proposal.

Seat No.	
----------	--

Set P

एम.ए. (A.I.H.C.&A.) (सत्र – I) (नवीन) (NEP CBCS) परीक्षा:

मार्च/एप्रिल – २०२५

Introduction to Museology (230111106)/(240111106)

वार, दिनांक : सोमवार, २६-०५-२०२५

कमाल गुण: ६०

वेळ: दुपारी ०३:०० ते ०५:३०

सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.१ खालील दिलेले योग्य पर्याय निवडून गाळलेल्या जागा भरा.

१२

१) सारनाथ संग्रहालयाची स्थापना केव्हा झाली.

अ) १९९०

ब) १९१०

क) १९५०

ड) १९२५

२) ग्रीक पौराणिक कथांमध्ये कला आणि बुद्धिमत्तेची ——— देवी म्हणून ओळखले जाते.

अ) म्युसेस

ब) म्युझिओन

क) मुझिकोन

ड) यापैकी काहीही नाही

३) शैक्षणिक संस्था आणि विद्यापीठांनी संग्रहालयातील वस्तू गोळा करण्यासाठी ——— पद्धत स्वीकारली आहे.

अ) देवाणघेवाण

ब) खरेदी

क) उत्खनन

ड) देणगी

४) ——— वनस्पती आणि मातीची माहिती मिळविण्यासाठी संग्रहालये उपयुक्त आहेत.

अ) औद्योगिक

ब) शेती आणि वन

क) महामंडळ

ड) राज्य

५) इंडिया ऑफिस लायब्ररी ——— देशात आहे.

अ) भारत

ब) श्रीलंका

क) इंग्लंड

ड) अमेरिका

६) ग्रीक परंपरेत नेमोसिन आणि ज्यूस यांना ——— मुले होती.

अ) १०

ब) ९

क) ५

ड) ८

- ७) भारतातील पहिले संग्रहालय कोणत्या वर्षी स्थापन झाले?
 अ) 2 जानेवारी 1814 ब) 2 फेब्रुवारी 1814
 क) 2 मार्च 1814 ड) 2 एप्रिल 1814
- ८) ——— ने अथेन्स शहरात संग्रहालय स्थापन करण्याचा पहिला प्रयत्न केला आहे.
 अ) प्लेटो ब) अ‍ॅरिस्टॉटल
 क) अलेक्झांडर ड) स्ट्रॅबो
- ९) बंगळुरु ——— येथे विश्वेश्वरैय्या संग्रहालयाचे उद्घाटन करण्यात आले.
 अ) 1952 ब) 1970
 क) 1962 ड) 1975
- १०) ——— 1949 मध्ये अहमदाबाद येथे सुरु झाले.
 अ) राज्य संग्रहालय ब) साइट संग्रहालय
 क) औद्योगिक संग्रहालय ड) कॅलिको टेक्सटाईल म्युझियम
- ११) संग्रहालये तयार करण्यासाठी उपयुक्त आहेत.
 अ) राष्ट्रीय एकता ब) सांस्कृतिक देवाणघेवाण
 क) धार्मिक ऐक्य ड) हे सर्व
- १२) व्हिक्टोरिया मेमोरियल हॉलची बांधणी ——— शैलीत.
 अ) फ्रेंच ब) जर्मन
 क) इटालियन ड) अमेरिकन

प्र.२ लहान नोंदी लिहा. (कोणत्याही चार)

१२

- १) सयाजीराव गायकवाड
- २) संग्रहालयाची व्याख्या
- ३) रॉयल एशियाटिक सोसायटिच्या शाखा
- ४) शालेय शिक्षणात संग्रहालयाची भूमिका लिहा.
- ५) मंदिर संग्रहालये
- ६) मुलांची संग्रहालये

प्र.३ लहान उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

१२

- १) सेठ पुरुषोत्तम मावजी यांचे योगदान वर्णन करा.
- २) नैसर्गिक इतिहास संग्रहालय थोडक्यात लिहा.
- ३) प्राचीन काळातील संग्रहालयांच्या स्वरूपाची चर्चा करा.
- ४) आधुनिक जीवनात संग्रहालयाची व्याप्ती स्पष्ट करा.

प्र.४ खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा. (कोणताही एक)

१) संग्रहालयाच्या विकासातील कमतरतांची चर्चा करा.

किंवा

२) संग्रहालय म्हणजे काय? भारतातील राज्य संग्रहालये स्पष्ट करा.

प्र.५ खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर द्या.

संग्रहालयातील वस्तू मिळवण्याच्या विविध पद्धतींची चर्चा करा.

Set	P
1	1
2	1
3	1
4	1
5	1
6	1
7	1
8	1
9	1
10	1
11	1
12	1
13	1
14	1
15	1
16	1
17	1
18	1
19	1
20	1
21	1
22	1
23	1
24	1
25	1
26	1
27	1
28	1
29	1
30	1
31	1
32	1
33	1
34	1
35	1
36	1
37	1
38	1
39	1
40	1
41	1
42	1
43	1
44	1
45	1
46	1
47	1
48	1
49	1
50	1
51	1
52	1
53	1
54	1
55	1
56	1
57	1
58	1
59	1
60	1
61	1
62	1
63	1
64	1
65	1
66	1
67	1
68	1
69	1
70	1
71	1
72	1
73	1
74	1
75	1
76	1
77	1
78	1
79	1
80	1
81	1
82	1
83	1
84	1
85	1
86	1
87	1
88	1
89	1
90	1
91	1
92	1
93	1
94	1
95	1
96	1
97	1
98	1
99	1
100	1

**M.A. (A.I.H.C.&A.) (Semester - I) (New) (NEP CBCS) Examination:
March/April – 2025
Introduction to Museology (230111106)/(240111106)**

Day & Date: Monday, 26-05-2025
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 60

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Choose the correct alternative:

12

- 1) Sarnath museum was established in _____.
a) 1990 b) 1910
c) 1950 d) 1925
- 2) Goddess of Art & Intelligence is known as _____ in Greek mythology.
a) Muses b) Musion
c) Musicon d) None of these
- 3) Educational institute and university are adopted _____ method to collect the museum objects.
a) Exchange b) Purchase
c) Excavation d) Donation
- 4) _____ museums are useful to get information about plants & soils.
a) Industrial b) Agriculture & Forest
c) Corporation d) State
- 5) India office library is in_____ country.
a) India b) Srilanka
c) England d) America
- 6) In Greek tradition Nemocin and Jeues had _____ Children.
a) 10 b) 9
c) 5 d) 8
- 7) First Museum in India is established in _____.
a) 2 Jan 1814 b) 2 Feb 1814
c) 2 Mar 1814 d) 2 Apr 1814
- 8) _____ has made the first attempt to establish a museum in the Athens city.
a) Plato b) Aristotle
c) Alexander d) Strabo

- 9)** In _____ Vishweshwaraiyya Museum was inaugurated at Bangalore.
a) 1952 b) 1970
c) 1962 d) 1975
- 10)** _____ was started in 1949 at Ahmedabad.
a) State museum b) Site museum
c) Industrial museum d) Calico textile museum
- 11)** Museums are useful to create _____.
a) National unity b) Cultural Exchange
c) Religious unity d) All of these
- 12)** Victoria memorial hall build in _____ style.
a) French b) German
c) Italian d) American

Q.2 Write short notes. (Any Four)

12

- 1) Sayajirao Gaikwad
- 2) Definitions of museum
- 3) Branches of Royal Asiatic Society
- 4) Write the role of museum in school education
- 5) Temple Museums
- 6) Children Museums

Q.3 Write short answers. (Any Two)

12

- 1) Describe the contribution of Seth Purushottam Mavji.
- 2) Write in brief natural history museum.
- 3) Discuss the nature of museums in ancient times.
- 4) Explain the scope of museum in modern life.

Q.4 Answer the following questions. (Any One)

12

- 1) Discuss the short comings in the development of museum.
- 2) What is Museum? Explain the state museums in India.

Q.5 Discuss the various methods for acquiring objects for museum.

12

Seat No.	
----------	--

Set P

एम.ए. (A.I.H.C.&A.) (सत्र — II) (नवीन) (NEP CBCS) परीक्षा: मार्च/एप्रिल - २०२५
Political History of Ancient India (up to 650 to 1200 CE)
(230111201)/ (240111201)

वार, दिनांक : बुधवार, १४-०५-२०२५

कमाल गुण: ६०

वेळ: सकाळी ११:०० ते ०१:३०

सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 २) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.१ योग्य पर्याय निवडा.

१२

- १) The earliest civilization of south Asia या विषयावर पुस्तक कोणी लिहीले आहे?
 अ) रोमिला थापर ब) अश्वघोष
 क) बी. बी. लाल ड) आर. जी. दांडेकर
- २) “श्रेष्ठी” ही संज्ञा कोणत्या प्रणालीशी संबंधित आहे?
 अ) सामंतशाही ब) श्रेणी
 क) वर्ण व्यवस्था ड) आश्रम व्यवस्था
- ३) प्रसिद्ध कैलास मंदिर कोठे बांधले गेले होते?
 अ) श्रीरंगम ब) तंजावूर
 क) एलोरा ड) रामेश्वर
- ४) प्रसिद्ध वल्लभी विद्यापीठ कोणत्या प्रकारच्या ——— शिक्षणाचे केंद्र होते.
 अ) हिंदू ब) जैन
 क) बौद्ध ड) लोकायत
- ५) चालुक्य राजा पुलकेशी II च्या इतिहासासाठी उपयुक्त असलेला शिलालेख कोणता आहे?
 अ) ऐहोळे ब) मास्की
 क) रामपूरवा ड) मथुरा
- ६) राष्ट्रकूट काळात राजधानी शहर कोणते होते?
 अ) उदयगिरी ब) हुबळी
 क) भानागर ड) मन्यखेट

- ७) गुर्जर प्रतिहार वंशाचा संस्थापक कोण होता?
 अ) नागभट्ट ब) यशोवर्मन
 क) दंतिदुर्ग ड) वरीलपैकी काहीही नाही
- ८) चोळ वंशाचा सर्वात मोठा उत्कर्ष कोणाच्या काळात झाला?
 अ) परांतक ब) राजराजा
 क) राजेंद्र । ड) आदित्य
- ९) "श्री पृथिवल्लभ" हा किताब ——— राजाने धोरण केला होता.
 अ) चालुक्य राजा ब) मखरी
 क) कुशन ड) चोळ
- १०) प्रा. आर. एस. शर्मा यांनी प्राचीन मध्ययुगीन भारतीय इतिहासाचे विश्लेषण करण्यासाठी ——— ही संकल्पना मांडली.
 अ) विभागीय ब) सामंती
 क) एकत्रित राज्य ड) वरीलपैकी काहीही नाही
- ११) त्रिकोणी संघर्ष हा पाल, प्रतिहार आणि ——— यांच्यात झाला होता.
 अ) राष्ट्रकूट ब) चालुक्य
 क) चोळ ड) पल्लव
- १२) पहिल्या संगम सभेचे अध्यक्ष कोण होते?
 अ) नविकरन ब) अगस्त्य
 क) तोलकापियम ड) जीवक

प्र.२ संक्षिप्त टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

१२

- १) संगम साहित्य
- २) द्राविड मंदिर स्थापत्य शैली
- ३) चोळ राजा राजेंद्र
- ४) राजा शशांक
- ५) परमार राजा भोज
- ६) नालंदा विद्यापीठ

प्र.३ संक्षिप्त उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

१२

- १) प्राचीन भारतातील भूमीदान प्रणालीवर टिपण लिहा.
- २) दक्षिण भारत समजून घेण्यासाठी संगम साहित्याचे सांस्कृतिक व सामाजिक महत्त्व स्पष्ट करा.
- ३) विविध विद्यापीठांच्या संदर्भात प्रारंभिक मध्ययुगीन काळातील शिक्षण प्रणालीवर चर्चा करा.
- ४) हर्षवर्धनाच्या राजकीय योगदानाचे विवेचन करा.

प्र.४ सविस्तर उत्तर लिहा. (कोणताही एक)

१२

१) इ.स. ७व्या आणि ८व्या शतकातील प्राचीन भारतातील सामाजिक आणि आर्थिक परिस्थितीचे वर्णन करा.

किंवा

२) पुलकेशी ॥ चे राजकीय योगदान यावर नोंद लिहा.

प्र.५ सविस्तर उत्तर लिहा.

१२

इ.स. ७व्या ते १२व्या शतकादरम्यान व्यापारी संघटनांचा आर्थिक आणि समाज करीताचे दिलेले योगदान स्पष्ट करा.

Set

P

**M.A. (A.I.H.C.&A.) (Semester - II) (New) (NEP CBCS) Examination:
March/April - 2025
Political History of Ancient India (up to 650 to 1200 CE)
(230111201)/ (240111201)**

Day & Date: Wednesday, 14-05-2025
Time: 11:00 AM To 01:30 PM

Max. Marks: 60

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Choose the correct alternative:

12

- 1) The earliest civilization of south Asia the book written by the _____.
a) Romila Thapar
b) Ashwaghosh
c) B. B Lal
d) Dandekar R.G.
- 2) Sreshti term was related to the _____ system.
a) Feudalism
b) Guild
c) Varna
d) Asharam
- 3) The famous Kailas temple was built by _____.
a) Srirangam
b) Tanjavur
c) Eallora
d) Rameshwar
- 4) The famous Vallabhi University was known as center of _____.
a) Hindu
b) Jain
c) Buddhist
d) Lakayat
- 5) _____ Inscription is very useful for to knowen the history of Chalukya king Pulkeshi II
a) Eihol
b) Maski
c) Rampurva
d) Mathura
- 6) _____ was the capital city Rashtrakuta period.
a) Udaygiri
b) Hubali
c) Bhanagar
d) Manyakhet
- 7) Who was the founder of Gurjar Pratihara dynasty?
a) Nagbatta
b) Yashovarman
c) Dantidurga
d) None of these
- 8) Chola dynasty reached its apex point in the period of _____.
a) Parantak
b) Rajaraja
c) Rajendra I
d) Aditya

- 9) Sri Prithvivallabha title assumed by ____ king.
 - a) Chalukya king
 - b) Makhari
 - c) Kushan
 - d) Chol
- 10) A ____ theory proposed by Prof R. S. Sharma to interpret the early medieval Indian history
 - a) Segmantory
 - b) Feudalism
 - c) Integrative state
 - d) None of these
- 11) The triparties struggle was fought among the Pals Pratihars and _____.
 - a) Rashtrakutas
 - b) Chalukya
 - c) Cholas
 - d) Pallavas
- 12) _____ was president of first Sangama.
 - a) Nakkiran
 - b) Agastya
 - c) Tolakapiyam
 - d) jivak

Q.2 Write short answers. (Any Four)

12

- 1) Sangam literature
- 2) Dravid temple architecture Style
- 3) Cholas King Rajendra I
- 4) King Shashak
- 5) Parmar King Bhoj
- 6) Nalanda University

Q.3 Write Short Answers / Short notes. (Any Two)

12

- 1) Write the note on ancient Indian the Land Grant System.
- 2) Explain the Sangam literature Cultural and social importance to understand the south India.
- 3) Discuss the early medieval period education system with the reference of various universities.
- 4) Elaborate the Harshavardhan Political contribution.

Q.4 Write the detail answer. (Any One)

12

- a)** Describe the social and economic condition in 7th and 8th Century A.D. In Ancient India.

OR

- b)** Write a note on the Pulkeshi II Political contribution.

Q.5 Discuss the contribution of trade guilds for economy and society during 7th to 12th century A.D.

12

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

एम.ए. (A.I.H.C.&A.) (सत्र – II) (नवीन) (NEP CBCS) परीक्षा: मार्च/एप्रिल – २०२५
Protohistory of South Asia (230111202) / (240111202)

वार, दिनांक : शुक्रवार, १६-०५-२०२५

कमाल गुण: ६०

वेळ: सकाळी ११:०० ते ०१:३०

सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.१ खालील दिलेले योग्य पर्याय निवडून गाळलेल्या जागा भरा.

१२

- १) मेन्हीर ही ——— कालावधीतील रचना आहे.
अ) मध्याश्मयुग ब) महापाषाणयुग
क) नवाश्मयुग ड) पुराश्मयुग
- २) महेश्वर संस्कृतीचे अवशेष ——— राज्यात सापडले.
अ) राजस्थान ब) गुजरात
क) मध्यप्रदेश ड) महाराष्ट्र
- ३) ——— हे पुरास्थळ हरप्पा-पूर्व संस्कृतीशी संबंधित आहे.
अ) कोटदीजी ब) दंब-सदात
क) रंगपूर ड) कायथा
- ४) कोणत्या ठिकाणी सर्वप्रथम 'मायकॅशिअस रेड वेअर' चे अवशेष सापडले?
अ) प्रभास पाटन ब) लोथल
क) पाटस ड) लांघनज
- ५) ——— चे स्त्रोत अफगाणिस्तान प्रदेशात आहेत.
अ) अॅगेट ब) संगमरवर
क) लैपिस-लाझुली ड) स्टीएटाइट
- ६) हरियाणा मधील फरमाना हे ठिकाण ——— चे आहे.
अ) हरप्पा संस्कृती ब) ओ. सी. पी. संस्कृती
क) पी. जी. डब्ल्यू संस्कृती ड) रंगमहल संस्कृती
- ७) खालीलपैकी कोणती ताम्रपाषाणयुगीन संस्कृतीची स्थळे आहेत?
अ) इनामगाव आणि जोर्वे ब) संगनकल्लू आणि मस्की
क) पैसरा आणि चिरांद ड) भीमबेटका आणि आदमगड

- ८) खालीलपैकी कोणत्या ठिकाणच्या उत्खननातून शिकारीचे दृश्य दर्शविणारा दगडी स्लॅब काढण्यात आला?
 अ) बुर्झहोम ब) गुफक्रॉल
 क) मेहरगढ ड) महागर
- ९) — हे पुरास्थळ चार कांस्य शिल्पांच्या शोधासाठी प्रसिद्ध आहे.
 अ) पैठण ब) दायमाबाद
 क) पाटने ड) भोकरदन
- १०) खालीलपैकी कोणती नदी ऋग्वेदकाळात सर्वात महत्वाची होती?
 अ) यमुना ब) गंगा
 क) सिंधू ड) सरस्वती
- ११) 'लोथल आणि सिंधू संस्कृती' या पुस्तकाचे लेखक कोण आहेत?
 अ) बी. आर. अल्चिन ब) बी. बी. लाल
 क) एस. आर. राव ड) मार्ककेनॉयर
- १२) रोहरी टेकड्या — साठी प्रसिद्ध आहेत.
 अ) बॅडेड अँगेट ब) चर्ट
 क) फियान्स ड) चाल्सीडोनी

प्र.२ खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

१२

- १) आग्नी संस्कृती
- २) जोर्वे संस्कृतीची मृद्भांडी
- ३) संस्कृती आणि सभ्यता यातील फरक
- ४) हरप्पन मातृदेवता
- ५) लहुरादेवा पुरास्थळ
- ६) माळवा संस्कृतीचे अवशेष

प्र.३ खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

१२

- १) विविध प्रकारच्या दफनविधींवर एक टीप लिहा.
- २) ग्राइंडिंग आणि पॉलिशिंग चे तंत्र परिभाषित करा.
- ३) बुर्झहोम संस्कृतीच्या वैशिष्ट्यांचे वर्णन करा.
- ४) मृद्भांड्याच्या आधारे आपण संस्कृतीची व्याख्या कशी करू शकतो? स्पष्ट करा.

प्र.४ दीर्घोत्तरी प्रश्न. (कोणताही एक)

१२

१) महाराष्ट्रातील पुरास्थळांच्या विशेष संदर्भासह दख्खनच्या ताम्रपाषाणयुगीन संस्कृतीवर एक निबंध लिहा.

किंवा

२) मेहरगढ येथील विविध संस्कृतीच्या उदयाच्या कारणांचे तपशीलवारपणे मूल्यांकन करा.

प्र.५ खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा.

१२

सिंधू संस्कृतीच्या कला आणि स्थापत्यकलेच्या वैशिष्ट्यांबद्दल रेखाचित्रे आणि विधानासह सविस्तर माहिती लिहा.

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

**M.A. (A.I.H.C.&A.) (Semester - II) (New) (NEP CBCS) Examination:
March/April - 2025
Protohistory of South Asia (230111202)/ (240111202)**

Day & Date: Friday, 16-05-2025
Time: 11:00 AM To 01:30 PM

Max. Marks: 60

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Select the correct alternative.

12

- 1) Menhir is a structure of _____ period.
 - a) Mesolithic
 - b) Megalithic
 - c) Neolithic
 - d) Paleolithic
- 2) Remains of Maheshwar culture have been found in the state of _____.
 - a) Rajasthan
 - b) Gujarat
 - c) Madhya Pradesh
 - d) Maharashtra
- 3) _____ site belongs to Pre-Harappan Culture.
 - a) Kotdiji
 - b) Damb Sadat
 - c) Rangpur
 - d) Kayatha
- 4) At which site Micaceous Red ware was found for the first time?
 - a) Prabhas Patan
 - b) Lothal
 - c) Patas
 - d) Langhnaj
- 5) The Source of _____ was located in Afghanistan regions.
 - a) Agate
 - b) Marble
 - c) Lapis-Lazuli
 - d) Steatite
- 6) Farmana in Haryana is a site of _____.
 - a) Harappan Culture
 - b) Ochre Colored Pottery culture
 - c) Painted Grey ware culture
 - d) Rangmahal culture
- 7) Which of the following are Chalcolithic sites?
 - a) Inamgaon and Jorwe
 - b) Sanganakallu and Maski
 - c) Paisra and Chirand
 - d) Bhimbetka and Adamgarh
- 8) A stone slab depicting a hunting scene was exhumed from the excavations of which of the following site?
 - a) Burzhom
 - b) Gufkaral
 - c) Mehargarh
 - d) Mahagarah

- 9)** _____ site is famous for discovery of four bronze sculptures.
- a) Paithan b) Daimabad
c) Patne d) Bhokardan
- 10)** Which of the following was the most important river of Rigvedic Age?
- a) Yamuna b) Ganga
c) Sindhu d) Saraswati
- 11)** Who is the author of the book 'Lothal & Indus Civilization'?
- a) B. R. Alchin b) B. B. Lal
c) S. R. Rao d) Mark Kenoyer
- 12)** Rohri hills are famous for _____
- a) Banded agate b) Chert
c) Faience d) Chalcedony

Q.2 Write short answers. (Any Four)

12

- 1) Amri culture
- 2) Pottery of Jorwe culture
- 3) Difference between culture and civilization.
- 4) Harappan Mother Goddesses
- 5) Lahuradeva site
- 6) Remains of Malwa culture

Q.3 Write short notes. (Any Two)

12

- 1) Write a note on different types of burials.
- 2) Define the technique of grinding and polishing.
- 3) Describe the features of Burzhom culture.
- 4) How we can define cultures on the basis of pottery? Explain

Q.4 Answer the following question in detail. (Any One)

12

- a) Write an essay on Deccan chalcolithic cultures with special reference to sites in Maharashtra.

OR

- b)** Evaluate the causes for the emergence of different cultures at Mehrgarh in detail.

Q.5 Answer the following question in detail.

12

Give detail information about distinctive features of arts and architecture of Indus Valley Civilization with sketches and ground plans.

Seat No.	
----------	--

Set P

एम.ए. (A.I.H.C.&A.) (सत्र – II) (नवीन) (NEP CBCS) परीक्षा:

मार्च/एप्रिल – २०२५

Methods in Archaeology (230111203)/(240111203)

वार, दिनांक : मंगळवार, २०-०५-२०२५

कमाल गुण : ६०

वेळ: सकाळी ११:०० ते ०१:३०

सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.१ योग्य पर्याय निवडा.

१२

- १) प्राचीन वसाहतीमधील अंतर ——— चाचणीद्वारे शोधले जाऊ शकते.
 - अ) नायट्रोजन
 - ब) कार्बन
 - क) कार्बोनेट्स
 - ड) फॉस्फरस
- २) खालीलपैकी ——— प्राचीन डीएनए काढण्यासाठी सर्वात संभाव्य स्रोत आहे.
 - अ) केस
 - ब) दात
 - क) त्वचा
 - ड) पेशी
- ३) खालीलपैकी ——— रेडिओकार्बन तारखांचे अंशांकन करण्यास मदत करते.
 - अ) वृक्षवलय
 - ब) तप्तदीपन
 - क) जीवाश्मीकरण
 - ड) अनुवंशिकी
- ४) ऐतिहासिक वास्तूच्या संवर्धनासाठी कोणता घटक योग्य आहे?
 - अ) सिमेंट
 - ब) ग्रॅनाइट
 - क) चुन्याचा गिलावा
 - ड) स्लेट
- ५) डिश-ऑन-स्टँड ची बर्हिंवक्र कडा ——— चे वैशिष्ट्य आहे.
 - अ) नवाश्मयुग
 - ब) विकसित हडप्पा
 - क) उत्तर हडप्पा
 - ड) ओ. सि. पी
- ६) भारतात समन्वेषण आणि उत्खनन करण्यासाठी खालीलपैकी कोणाला परवाना देण्याचा अधिकार आहे?
 - अ) CABA ची स्थायी समिती
 - ब) राष्ट्रीय स्मारक प्राधिकरण
 - क) भारतीय पुरातत्व सर्वेक्षण
 - ड) राष्ट्रीय संग्रहालय, दिल्ली

- ७) महाराष्ट्रात प्राचीन टेकडीस ——— हे नाव स्थानिक लोकांनी दिले आहे.
अ) दडो ब) टिंबो
क) पांढर ड) टीला
- ८) ——— चे कालमापन करण्यासाठी फिशन ट्रॅक पद्धत वापरली जाते.
अ) चिकणमाती ब) वनस्पतींचे अवशेष
क) ज्वालामुखीची राख ड) मानवी हाडे
- ९) ——— या घटकामुळे स्तररचनेत अडथळे निर्माण होतात.
अ) ढीग ब) खड्डा
क) रचना ड) भिंत
- १०) ——— ला पुरातत्वाची मुळाक्षरे म्हणून ओळखले जाते.
अ) मृद्भांडी ब) हत्यारे
क) कलाकृती ड) नैसर्गिक घटक
- ११) त्रिमितीय नोंदणी म्हणजे काय?
अ) समुद्रअभ्यासासाठी वापरलेले रेकॉर्डिंग
ब) थरांचे रेकॉर्डिंग
क) उत्खनन केलेल्या पुरावशेषांची नोंदणी
ड) रेन गली मध्ये सापडलेल्या हाडांची नोंदणी
- १२) ——— ही पद्धत दफनाच्या उत्खननासाठी योग्य आहे.
अ) चतुर्थक ब) उत्सेध
क) सोपान (पायरी) ड) चाचणी

प्र.२ संक्षिप्त उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

१२

- १) मृद्भांडी जोडणे
- २) स्तरांचे रेखाचित्र
- ३) पुराचुंबकीय कालमापन
- ४) माहिती विश्लेषणासाठी सॉफ्टवेअरचा वापर
- ५) पुरावशेषांचे प्रकार
- ६) पुरास्थळाच्या निर्मितीची प्रक्रिया

प्र.३ खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

१२

- १) मृद्भांडयाचे सांस्कृतिक महत्व परिभाषित करा आणि मृद्भांडयाच्या प्रकारांवर चर्चा करा?
- २) उत्खननात वापरल्या जाणाऱ्या विविध उपकरणांची नावे सांगा?
- ३) उत्खनन अहवाल म्हणजे काय? अहवाल लेखनाची योग्य पद्धत लिहा?
- ४) छायाचित्रणातील प्रगत तंत्रज्ञानाची चर्चा करा?

प्र.४ खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक)

१२

१) मृद्भांडी, आभूषणे, वास्तू व इतर उत्खनित पुरावशेषांद्वारे प्राचीन समाजातील धार्मिक आणि सांस्कृतिक जीवनावर प्रकाश टाका.

किंवा

२) महापाषाणयुगीन दफन स्थळांचे उत्खनन करताना कोणत्या पद्धतीचा अवलंब करावा लागतो? याचे वर्णन करा आणि हे उत्खनन वसाहत असणाऱ्या स्थळापेक्षा कसे वेगळे आहे ते स्पष्ट करा?

प्र.५ खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा

१२

पुरातत्वशास्त्रात लागू असलेल्या सर्व निरपेक्ष कालमापन पद्धतींबद्दल थोडक्यात माहिती द्या?

Set **P**

**M.A. (A.I.H.C.&A.) (Semester - II) (New) (NEP CBCS) Examination:
March/April – 2025
Methods in Archaeology (230111203)/(240111203)**

Day & Date: Tuesday, 20-05-2025
Time: 11:00 AM To 01:30 PM

Max. Marks: 60

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Rewrite the sentence by choosing the correct option. 12

- 1) The gap in habitation deposit can be detected by testing ____.

a) Nitrogen	b) Carbon
c) Carbonates	d) Phosphorus
- 2) _____ among the following is the most potential source for extracting ancient DNA?

a) Hair	b) Teeth
c) Skin	d) CSell
- 3) Which of the following helps to calibrate the radiocarbon dates?

a) Tree ring sequences	b) Thermoluminescence
c) Fossilization	d) Genetics
- 4) Which of the following is most suitable for the conservation of a historic structure?

a) Cement	b) Granite
c) Lime Mortar	d) Slate
- 5) Dish-on-stand with a drooping rim is a feature of ____.

a) Neolithic	b) Mature Harappa
c) Late Harappa	d) O. C. P
- 6) Which of the following is the licensing authority to carry out exploration and excavation in India?

a) Standing Committee of the CABA
b) National Monuments Authority
c) Archaeological Survey of India
d) National Museum Delhi
- 7) In Maharashtra the name of ancient mound was given by local people is ____.

a) Dado	b) Timbo
c) Pandher	d) Tila

- 8)** Fission Track method is used for dating?
a) Clay
b) Plant remains
c) Volcanic Ash
d) Human Bones
- 9)** _____ factors are responsible for disturbance to the strata.
a) Dump
b) Pit
c) Structure
d) Wall
- 10)** _____ is known as alphabets of archaeology.
a) Pottery
b) Tools
c) Artifacts
d) Eco facts
- 11)** What is three-dimensional Recording?
a) Recording used for sea-care studies
b) Recording of layers
c) Contextual recording of excavated antiquities
d) Recording of bones found in rain gullies
- 12)** _____ excavation method is suitable for excavating burial.
a) Quadrant
b) Vertical
c) Step Trenches
d) Trial Trenches

Q.2 Write short notes. (Any Four)

12

- 1) Pottery mending
- 2) Stratigraphy drawing
- 3) Archaeomagnetic Dating
- 4) Use of software for data analysis
- 5) Types Antiquities
- 6) Site formation process

Q.3 Answer the following questions. (Any Two)

12

- 1) Define the cultural importance of pottery & discuss the types of pottery.
- 2) State the various types of equipment's' used in excavation.
- 3) What is Excavation Report? Write the appropriate method of Report Writing.
- 4) Discuss the advanced technology in Photography.

Q.4 Write answer any one of the following.

12

- 1) Throw light on religious & cultural life of ancient societies from excavated materials such as pottery, ornaments, structures & other antiquities etc.

OR

- 2) Describe the method to be followed while excavating a megalithic burial and explain how it is different from that of a settlement site.**

Q.5 Answer the following question in detail.

12

Briefly write about all the Absolute Dating Methods that are applied in archaeology.

Seat No.	
----------	--

Set P

एम.ए. (A.I.H.C.&A.) (सत्र — II) (नवीन) (NEP CBCS) परीक्षा: मार्च/एप्रिल — २०२५
Heritage Tourism & Management (230111206) / (240111206)

वार, दिनांक : गुरुवार, २२-०५-२०२५

कमाल गुण: ६०

वेळ: सकाळी ११:०० ते ०१:३०

सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.१ खालील दिलेले योग्य पर्याय निवडून गाळलेल्या जागा भरा.

१२

- १) पूर्वी भारतात पर्यटन म्हणजे काय?
 - अ) साहस
 - ब) खेळ
 - क) करमणूक
 - ड) तीर्थयात्रा
- २) वेरूळ येथील पर्यटकांचे मुख्य आकर्षण ——— आहे.
 - अ) जैन लेणी
 - ब) तीन-ताल लेणी
 - क) कैलास मंदिर
 - ड) बुद्ध मूर्ती
- ३) आयुर्वेदिक पंचकर्म चिकित्सा (वैद्यकीय पर्यटन) मध्ये भारतातील कोणते राज्य पुढे आहे?
 - अ) आंध्रप्रदेश
 - ब) आसाम
 - क) केरळ
 - ड) हिमाचल प्रदेश
- ४) पर्यटनाचा विकास करणे हे ——— या आंतरराष्ट्रीय संस्थेचा उद्देश आहे.
 - अ) युनेस्को
 - ब) डब्ल्यू. एच. ओ.
 - क) आय. एम. एफ.
 - ड) आयटीडीसी
- ५) ओरिसा येथील कोणार्कचे सूर्य मंदिर कोणी बांधले आहे?
 - अ) चोलराजा गंगदेव
 - ब) नरसिंहदेव पहिला
 - क) महापद्मानंद
 - ड) चंद्रगुप्त मौर्य
- ६) खालीलपैकी कोणते मंदिर द्रविड शैलीतील वास्तुकलेचे नमुना आहे?
 - अ) सूर्य मंदिर
 - ब) बृहदिश्वर मंदिर
 - क) दशावतार मंदिर
 - ड) खजुराहो मंदिर
- ७) खालीलपैकी ——— हे थंड हवेचे ठिकाण आहे?
 - अ) जुन्नर
 - ब) माथेरान
 - क) त्र्यंबकेश्वर
 - ड) इगतपुरी

- ८) महाराष्ट्रातील रोजगार निर्मितीचे अग्रगण्य क्षेत्र ——— हे आहे.
अ) पर्यटन ब) कापड
क) वैद्यकीय ड) वाहतूक
- ९) लोकप्रिय महाबलेश्वरच्या डोंगर टेकड्यामध्ये कोणता किल्ला आहे?
अ) पन्हाळा ब) प्रतापगड
क) जंजिरा ड) सिंधुदुर्ग
- १०) प्रसिद्ध वेरूळ लेणी ——— या राज्यात आहे.
अ) मध्यप्रदेश ब) महाराष्ट्र
क) आंध्रप्रदेश ड) राजस्थान
- ११) खालीलपैकी कोणते विधान अजिंठा लेण्यांबाबत सत्य आहे?
अ) २ रे शतक व ६ व्या शतकाच्या दरम्यान अजिंठा लेणी खोदण्यात आल्या.
ब) ही लेणी जैन धर्मासंबंधित आहे.
क) हत्तीच्या आकाराच्या खडकांच्या पृष्ठभागावर अजिंठा लेणी खोदल्या आहेत.
ड) लेणी गुप्तकाळात आणि वाकाटक अशा दोन वेगवेगळ्या कालखंडातील आहेत असे मानले जाते.
- १२) संरक्षित बौद्ध लेण्यांपैकी कार्ले हे ठिकाण कोठे आहे?
अ) मध्य प्रदेश ब) उत्तरांचल
क) उत्तर प्रदेश ड) महाराष्ट्र

प्र.२ थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

१२

- १) प्रवास माहितीपत्रक
- २) जागतिक वारसा स्मारके
- ३) पर्यटन संस्था
- ४) राज्य पर्यटन विभाग
- ५) ऐतिहासिक पर्यटनाचे महत्त्व
- ६) वारसा व्याख्या

प्र.३ खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

१२

- १) रायगड किल्ला, रायगड याविषयी थोडक्यात लिहा.
- २) चांगल्या पर्यटक मार्गदर्शकाची पात्रता व गुण सांगा.
- ३) वारसा आणि पर्यटन या संकल्पना स्पष्ट करा.
- ४) पर्यटनातील नवीन प्रवाहाविषयी चर्चा करा.

- प्र.४ खालील प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) १२
- १) धार्मिक आणि सांस्कृतिक पर्यटनाबद्दल सविस्तर लिहा.
किंवा
- २) पर्यटनाच्या विविध प्रकारांचे तपशीलवार वर्णन करा.
- प्र.५ सविस्तर प्रश्न. १२
- पर्यटन विपणन आणि व्यवस्थापन याबद्दल तपशीलवार माहिती लिहा.

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

**M.A. (A.I.H.C.&A.) (Semester - II) (New) (NEP CBCS) Examination:
March/April - 2025
Heritage Tourism & Management (230111206) / (240111206)**

Day & Date: Thursday, 22-May-2025
Time: 11:00 AM To 01:30 PM

Max. Marks: 60

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Choose the correct alternative:

12

- 1) What meant to be tourism in India earlier?
 - a) Adventure
 - b) Sports
 - c) Entertainment
 - d) Pilgrimage
- 2) _____ is the main attraction of the tourist at Ellora.
 - a) Jain caves
 - b) Tin-Tai cave
 - c) Kailas temple
 - d) Icon of Buddha
- 3) Which state of India is leading in Ayurvedik Panchkarma Chikitsa (medical tourism)?
 - a) Andrapradesh
 - b) Assam
 - c) Kerala
 - d) Himachal Pradesh
- 4) Development of tourism is the aim of _____ International organization.
 - a) UNESCO
 - b) W.H.O.
 - c) I.M.F.
 - d) I.T.D.C.
- 5) Who is the founder of Konark Sun Temple in Orissa?
 - a) Chola Gang Dev
 - b) Narasimhadeva I
 - c) Mahapadmananda
 - d) Chandragupta Maurya
- 6) Which of the following temple is the example of Dravida style of architecture?
 - a) Sun temple
 - b) Brihadishwar Temple
 - c) Dashavatara temple
 - d) Khajuraho Temple
- 7) Following hill station is environmental precinct?
 - a) Junnar
 - b) Matheran
 - c) Trambakeshwar
 - d) Igatpuri
- 8) The upcoming sector creating employment generation in Maharashtra.
 - a) Tourism
 - b) Textile
 - c) Medical
 - d) Transport

- 9) Which fort is located in a popular hill station of Mahabaleshwar?
a) Panhala
b) Pratapgad
c) Janjira
d) Sindhudurg
- 10) The famous Ellora caves are situated at _____ State.
a) Madhya Pradesh
b) Maharashtra
c) Andhra Pradesh
d) Rajasthan
- 11) Which of the following statement is true about Ajanta caves?
a) Ajanta caves were excavated between the 2nd century and 6th century.
b) They depict the story of Jainism.
c) Ajanta caves are excavated in an elephant shoe-shaped rock surface.
d) The caves are believed to be made in 2 distinct periods: Gupta period, Vakataka period
- 12) Karla, one of the best-preserved Buddhist Caves is in which Indian State?
a) Madhya Pradesh
b) Uttaranchal
c) Uttar Pradesh
d) Maharashtra

Q.2 Write short answers. (Any Four)

12

- 1) Travel brochure
- 2) World heritage monuments
- 3) Tourism agencies
- 4) State tourism department
- 5) Importance of historical tourism
- 6) Definition of heritage

Q.3 Answer the following questions. (Any Two)

12

- 1) Raigad fort, Raigad, write in brief.
- 2) Qualification and qualities of good tourist guide.
- 3) Explain the concept of heritage and tourism.
- 4) Discuss the new trends in tourism.

Q.4 Answer the following questions in detail. (Any One)

12

- 1)** Discuss the types of cultural and religious heritage.

OR.

- 2) Describe the detail the various types of tourism.**

Q.5 Answer the following question in detail.

12

Write in detail about tourism marketing and management.

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

एम्.ए. (A.I.H.C.&A.) (सत्र – III) (नवीन) (NEP CBCS) परीक्षा:

मार्च/एप्रिल - २०२५

Political History of Ancient India to 650CE to 1200 CE (230111301)

वार, दिनांक : गुरुवार, १५-०५-२०२५

कमाल गुण: ६०

वेळ: सकाळी ११:०० से ०१:३०

सूचनाएँ : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.१ खालील दिलेले योग्य पर्याय निवडून गाळलेल्या जागा भरा.

१२

१) कन्नौजची लढाई कोणत्या कालखंडात झाली होती?

अ) हर्षवर्धन काळ	ब) मौर्य काळ
क) त्रिकोणी संघर्ष	ड) यादव काळ

२) ——— राजवंशाचे कांचीपूर शहराशी संबंध होते.

अ) चालुक्य	ब) पल्लव
क) राष्ट्रकूट	ड) यादव

३) प्रसिद्ध मीनाक्षी मंदिर कोणत्या कालखंडात बांधण्यात आले होते?

अ) यादव	ब) चालुक्य
क) राष्ट्रकूट	ड) पांड्य

४) वल्लभी विद्यापीठाला आश्रय देणारा राजवंश कोणता होता?

अ) मौखरी	ब) प्रतिहार
क) राष्ट्रकूट	ड) परमार

५) दक्षिण भारतात ब्राह्मणांना भूमीदान करण्याची प्रथा प्रथम सुरू करणारा राजवंश कोणता?

अ) गुप्त	ब) पल्लव
क) सातवाहन	ड) चोळ

६) "तोलकापियम" हे पुस्तक कोणत्या काळात रचले गेले होते?

अ) संगम	ब) यशोवर्मन
क) चालुक्य	ड) यादव

७) पाल वंशाचा संस्थापक कोण होता?

अ) नागभट्ट	ब) यशोवर्मन
क) दंतिदुर्ग	ड) गोपाल

- ८) ——— हा यादव वंशाचा शेवटचा राजा होता.
अ) देवपाल
क) कृष्णदेवराय
ब) रामदेवराय
ड) बसवेश्वराय
- ९) “साथवाह” ही संज्ञा कोणत्या व्यवस्थेशी संबंधित आहे?
अ) सामंतशाही
क) वर्ण व्यवस्था
ब) सामाजिक रचना
ड) श्रेणी
- १०) “Indian Feudalism” हे पुस्तक कोणत्या विद्वानांनी लिहिले आहे?
अ) डी. डी. कोसंबी
क) आर. एस. शर्मा
ब) एम. के. धवलिकर
ड) रोमिला थापर
- ११) प्रसिद्ध विक्रमशिला विद्यापीठाची स्थापना कोणी केली?
अ) गोपाल
क) धर्मपाल
ब) भूपाल
ड) अनंतवर्मन
- १२) ——— या विद्वानाने “Segmentary State” ही संकल्पना मांडली.
अ) हर्मन कुलके
क) बर्टन स्टाइन
ब) आर. एस. शर्मा
ड) वरीलपैकी कोणीही नाही

प्र.२ संक्षिप्त टीपा लिहा (कोणत्याही चार)

१२

- १) नागर मंदिर स्थापत्य शैली.
- २) प्रभाकरवर्धन.
- ३) गंगा राजवंश
- ४) कैलास मंदिर, एलोरा
- ५) राजा राजेंद्र
- ६) प्राचीन भारतातील श्रेणी (व्यापारी गट)

प्र.३ संक्षिप्त उत्तरे लिहा. (कोणत्याही दोन)

१२

- १) प्राचीन भारतातील कृषी व्यवस्था स्पष्ट करा.
- २) पुलकेशी ।। च्या राजकीय योगदानावर नोंद लिहा.
- ३) प्राचीन भारतात संगम साहित्याचे योगदान स्पष्ट करा.
- ४) इ.स. ७ व्या ते १२ व्या शतकात प्राचीन भारतातील सामाजिक व आर्थिक परिस्थिती स्पष्ट करा.

प्र.४ सविस्तर उत्तरे द्या. (कोणताही एक)

१२

- १) समाजाच्या विकासासाठी प्राचीन भारतीय विद्यापीठांचे महत्त्व विषद करा.
- किंवा**
- २) उत्तर भारतातील त्रिपक्षीय संघर्षावर चर्चा करा.

प्र.५ सविस्तर उत्तर लिहा

१२

प्राचीन भारतातील भूदान प्रणाली आणि भारतीय सामंती व्यवस्थेचे मूल्यमापन करा.

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

**M.A. (A.I.H.C.&A.) (Semester - III) (New) (NEP CBCS) Examination:
March/April - 2025**

Political History of Ancient India to 650CE to 1200 CE (230111301)

Day & Date: Thursday, 15-05-2025
Time: 11:00 AM To 01:30 PM

Max. Marks: 60

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Select the correct alternative.

12

- 1) The battle of Kanauj was fought during the
 - a) Harshavardhan period
 - b) Mauryan period
 - c) Tripartite struggle
 - d) Yadava Period
- 2) _____ dynasty was associated with the city Kanchipuram
 - a) Chalukya
 - b) Pallava
 - c) Rastrakutas
 - d) Yadava
- 3) The famous Minakshi temple built by in which period _____.
 - a) Yadava
 - b) Chalukya
 - c) Rashtrakuta
 - d) Pandya
- 4) _____ dynasty gave the patronage to Vallabhi University.
 - a) Maukhari
 - b) Pratihara
 - c) Rashtrakuta
 - d) Paramara
- 5) _____ dynasty started the practice of land-grant to the Brahmins in south India first time.
 - a) Guptas
 - b) Pallavas
 - c) Satvahana
 - d) Cholas
- 6) Tolkapiyam books composed in the period of _____.
 - a) Sangama
 - b) Yashovarman
 - c) Chalukya
 - d) Yadava
- 7) Who was the founder of Pal dynasty?
 - a) Nagbhatta
 - b) Yashovarman
 - c) Dantidurga
 - d) Gopal
- 8) _____ was the last king of Yadava dynasty.
 - a) Devpal
 - b) Ramdevray
 - c) Krishnadevray
 - d) Baswesharai
- 9) Sathavahaterm was related to the _____ system.
 - a) Feudalism
 - b) Social Structure
 - c) Varna
 - d) Guild

- 10)** Indian Feudalism book written by _____ Scholar.
a) D.D. Kosambi b) M. K. Dhavalikar
c) R.S Sharma d) Romila Thapa
- 11)** Who established the famous Vikramshila University
a) Gopal b) Bupal
c) Dharmal d) Anant varman
- 12)** _____ Scholar Stated the Segmentary state theory
a) Harman Kulke b) R.S. Sharma
c) Burtan Stain d) None of these

Q.2 Write short note. (Any Four)

12

- 1) Nagara temple architecture style.
- 2) Prabhakarvardhan
- 3) Ganga Dynasty
- 4) Kailas temple Ellora
- 5) King Rajendra
- 6) Guild (Trading Group) of Ancient India

Q.3 Write short answers. (Any Two)

12

- 1) Explain the ancient India Agrarian system?
- 2) Write a note on the Pulkeshi II Political contribution?
- 3) Elaborate the Sangam literature contribution in ancient Indian?
- 4) Elaborate the social and economic condition in 7th and 12th Century A.D. In Ancient India?

Q.4 Write the detail answer. (Any One)

12

- a) Evaluate the importance of ancient Indian universities to the development society?

OR

- b) Discuss the Tripartite conflict in Northern India?**

Q.5 Write the detail answer.

12

Evaluate the ancient land grant and Indian Feudalism system?

- ७) कोणत्या कला शाळेने शिल्पांसाठी साहित्य म्हणून लाल ठिपके असलेला वाळूचा दगड वापरला?

अ) सारनाथ ब) मथुरा
क) गांधार ड) अमरावती

८) अशोकाने सर्वात जुनी लेणी कोठे कोरली होती?

अ) खंडगिरी लेणी ब) व्याघ्रगुफा
क) बाराबर लेणी ड) अजिंठा लेणी

९) धौली येथील हत्ती हे ——— काळातील शैलकलेचे उदाहरण आहे?

अ) मौर्य ब) पल्लव
क) इक्ष्वाकु ड) सातवाहन

१०) स्तूपाचे वास्तुशिल्प वैशिष्ट्य असणारे आयका स्तंभ ——— येथे आहेत.

अ) सांची ब) भरहुत
क) अमरावती ड) सारनाथ

११) कौशाम्बी येथील घोसीताराम विहारात खालीलपैकी कोणती मृण्मय (टेराकोटा) प्रतिमा मिळाली?

I) हारिती II) तारा III) गजलक्ष्मी IV) मैत्रेय

कोड:

अ) I आणि II ब) I आणि III
क) II आणि III ड) II आणि IV

१२) सूची— I मधील पर्याय सूची— II च्या पर्यायाशी जुळवा.

सूची — I	सूची— II
अ) डुमर लेना गुहा	i) पाटलीपुत्र
क) वृषभ स्तंभशीर्ष	ii) देवगड
ब) लाकडी राजवाडा	iii) एलोरा
ड) दशावतार मंदिर	iv) रामपुरवा

कोड: अ) ब) क) ड)

अ) (iii) (iv) (ii) (i)
ब) (iv) (i) (iii) (ii)
क) (iii) (iv) (i) (ii)
ड) (i) (iii) (iv) (ii)

- प्र.२ संक्षिप्त उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) १२
- १) सित्तनवसल चित्रे
 - २) हस्तिदंती शिल्पे
 - ३) आंध्र कला संप्रदायातील शिल्पकला
 - ४) धार्मिक कलेची वैशिष्ट्ये
 - ५) कलचे विविध प्रकार
 - ६) पाटलीपुत्र येथील राजवाडा
- प्र.३ खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) १२
- १) मंदिर वास्तुकलेच्या विविध विधानांचे स्वरूप सांगा.
 - २) अमरावती स्तूपावर टीप लिहा.
 - ३) तेर येथील त्रिविक्रम मंदिराच्या वैशिष्ट्यांचे वर्णन करा.
 - ४) बाराबरच्या शैलगृहांची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- प्र.४ खालील प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) १२
- १) मंदिर वास्तुकलेची उत्पत्ती आणि प्रतीकात्मकता तपशीलवार सांगा.
किंवा
 - २) शैलगृहाच्या उत्पत्ती आणि विकासाच्या टप्प्यांची रेखाचित्रांसह चर्चा करा.
- प्र.५ खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर द्या. १२
- प्राचीन भारतीय चित्रांच्या विविध टप्प्यांबद्दल आणि संकल्पनेबद्दल अजिंठ्याच्या विशेष संदर्भासह सविस्तर लिहा.

Set

P

**M.A. (A.I.H.C.&A.) (Semester - III) (New) (NEP CBCS) Examination:
March/April – 2025**

Art & Architecture in Ancient India (From 600 BCE to 600 CE) (230111302)

Day & Date: Saturday, 17-05-2025
Time: 11:00 AM To 01:30 PM

Max. Marks: 60

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Select the correct alternative.

12

- 1) Lomesha Rishi Rock-cut cave was excavated by _____.
a) Ashoka
b) Dashrath
c) Brihadratha
d) Pushyamitra
- 2) The Krishnalila scenes are depicted in which of the following temple?
a) Temple No. 17 at Sanchi
b) Dashavatar temple at Deogarh
c) Kankalidevi temple at Tigwa
d) Parvatidevi temple at Nachna-Kuthar
- 3) The ground plan of Trivikram Temple, Ter is _____.
a) Apsidal
b) Square
c) Rectangular
d) Circle
- 4) Bagh caves are located in the _____ state.
a) Maharashtra
b) Chhattisgarh
c) Madhya Pradesh
d) Gujarat
- 5) An image of seated Buddha is represented on the stupa of which of the following?
a) Ajanta cave No. 26
b) Amravati
c) Nagarjunikonda
d) Sanchi stupa No.2
- 6) The Mahayana Rock Cut caves are found in _____.
a) Karnataka
b) Marathwada
c) Telangana
d) Chhattisgarh
- 7) Which school of art used red spotted sand stone as material for sculptures?
a) Sarnath
b) Mathura
c) Gandhar
d) Amravati
- 8) Where the earliest rock-cut caves were carved by Ashoka?
a) Khandagiri Caves
b) Vyaghra Gumpa
c) Barabar Caves
d) Ajanta Caves

- 9)** Dhauli Elephant is an example of rock art of the period?
a) Mauryan b) Pallava
c) Ikshavaku d) Satvahana
- 10)** Ayaka Pillars form architectural feature of the stupa at: _____.
a) Sanchi b) Bharhut
c) Amaravati d) Sarnath
- 11)** The Ghositarama Vihara at Kausambi has yielded which of the following terracotta images?
I. Hariti II. Tara III. Gajalakshmi IV. Maitreya
Codes:
a) I and II b) I and III
c) II and III d) II and IV
- 12)** Match the items of List-I with those of List-II.
List – I List – II
a) Dumar Lena Cave i) Patliputra
b) Bull Capital Pillar ii) Deogarh
c) Wooden Palace iii) Ellora
d) Dashavtar Temple iv) Rampurva
- Codes:**
(a) (b) (c) (d)
a) (iii) (iv) (ii) (i)
b) (iv) (i) (iii) (ii)
c) (iii) (iv) (i) (ii)
d) (i) (iii) (iv) (ii)

Q.2 Write short notes. (Any Four)

12

- 1) Sittanvasal Paintings
- 2) Ivory sculptures
- 3) Sculptures in Andhra school of art
- 4) Features of Religious art
- 5) Different forms of art
- 6) Palace of Patliputra

Q.3 Answer the following questions. (Any Two)

12

- 1) Narrate the different ground plans of Temple architecture.
- 2) Write a note on Amaravati stupa.
- 3) Describe the features of Trivikram temple at Ter.
- 4) Explain the rock cut caves of Barabar.

Q.4 Answer the following questions. (Any One) 12

1) Elaborate the origin & symbolism of Temple architecture in detail.

OR

2) Discuss the origin & stages of development of Rock-cut architecture with drawings.

Q.5 Answer the following question in detail. 12

Write in detail about different stages & themes of ancient Indian Paintings with special reference to Ajanta.

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

एम.ए. (A.I.H.C.&A.) (सत्र – III) (नवीन) (NEP CBCS) परीक्षा:

मार्च/एप्रिल – २०२५

Ancient Indian Epigraphy & Paleography (230111303)

वार, दिनांक : सोमवार, १९-०५-२०२५

कमाल गुण: ६०

वेळ: सकाळी ११:०० ते ०१:३०

सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.१ खालील दिलेले योग्य पर्याय निवडून गाळलेल्या जागा भरा.

१२

१) ——— ने प्रथमच ब्राह्मी लिपी वाचली.

अ) कनिंगहॅम	ब) ए. एच. दानी
क) जेम्स प्रिन्सप	ड) डी. सी. सरकार

२) प्राचीन शिलालेख त्याच्या सामग्रीमध्ये ——— स्थितीचे वर्णन करतो.

अ) सामाजिक	ब) राजकीय
क) सांस्कृतिक	ड) हे सर्व

३) अंग आणि आगम हे पुस्तक ——— धर्माचे आहे.

अ) जैन	ब) बौद्ध
क) हिंदू धर्म	ड) यापैकी नाही

४) एशियाटिक सोसायटीची स्थापना केव्हा झाली?

अ) १५ जानेवारी १७८४	ब) १५ फेब्रुवारी १७८८
क) १५ मार्च १९८८	ड) १५ ऑक्टोबर १८८८

५) दक्षिण सेमेटिक आहे.

अ) लिपी	ब) भाषा
क) देश	ड) लोक

६) संस्कृत शब्द 'मासी' साठी वापरला जातो.

अ) दवात (Inkpot)	ब) शाई
क) पेन	ड) कागद

७) पुराभिलेखविद्या या पुस्तकाच्या लेखकाचे नाव सांगा.

अ) शोभना गोखले	ब) शिवराम मूर्ती
क) म. के. ढवळीकर	ड) डी. सी. सरकार

- ८) खालीलपैकी कोणत्या शिलालेखात देवनामपिया पियादसीचा अशोक असा उल्लेख आहे?
- अ) मस्की आदेश ब) गुजरा शिलालेख
क) सांची आज्ञा ड) कलसी आदेश
- ९) पुलकेसिन ॥ च्या ——— मध्ये हर्षवर्धनवरील विजयाचे वर्णन आहे.
- अ) ऐहोळ शिलालेख ब) पहारपूर ताम्रपटाचा शिलालेख
क) अलाहाबाद शिलालेख ड) मंदसूर शिलालेख
- १०) खालील लिप्यांचा वापर कालक्रमानुसार करा:
- i) ब्राह्मी ii) देवनागरी
iii) कुटीला iv) ग्रीक
अ) (iv), (iii), (i), (ii) ब) (i), (ii), (iii), (iv)
क) (i), (ii), (iv), (iii) ड) (i), (iv), (ii), (iii)
- ११) खालीलपैकी कोणत्या अशोकाच्या शिलालेखात "इसिला" प्राचीन शहराचा संदर्भ आहे.
- अ) मस्की रॉक आदेश ब) उदेगोलम
क) ब्रह्मगिरी ड) सांची फर्मान
- १२) खालीलपैकी कोणत्या शिलालेखात आपल्याला दुष्काळाच्या काळात राज्याकडून लोकांना धान्य देण्याची तरतूद आढळते?
- अ) दामोदरपूर ब) पहारपूर
क) सोहागौरा ड) घुग्राहाते

प्र.२ खालील लहान टिपा लिहा. (कोणतेही चार)

१२

- १) कलचुरी युग
- २) प्रवरसेनाचा इंदूर ताम्रपट ॥
- ३) ताम्रपटाचे सांस्कृतिक महत्त्व
- ४) शिलालेखाचे राजकीय महत्त्व
- ५) नागनिकाचा नाणेघाट शिलालेख
- ६) बौद्ध लेखन पुरावे विस्तृत करा.

प्र.३ खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या. (कोणतेही दोन)

१२

- १) प्राचीन भारतीय इतिहासाची पुनर्रचना करण्यासाठी शिलालेखांचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- २) हेलिओडोरसच्या बेसनगर गरूड स्तंभाच्या शिलालेखाची मूक वैशिष्ट्ये लिहा.
- ३) प्रवरसेना ॥ च्या इंदूर ताम्रपटाबद्दल तपशीलवार लिहा.
- ४) भारतीय विद्वानांच्या योगदानाचे वर्णन करा.

- प्र.४ खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा. (कोणताही एक) १२
- १) खारवेलाच्या हाथीगुंफा शिलालेखावर निबंध लिहा.
किंवा
- २) लेखनाच्या प्राचीन साहित्यिक पुराव्यांबद्दल तपशीलवार लिहा.

- प्र.५ खालील परिच्छेद ब्राह्मी लिपीत लिहा. १२
- शिल्पकला म्हणजे संगमरवरासारखे दगड, धातू, लाकूड इत्यादी कठीण पदार्थ किंवा माती, मेण, पॉलिमर इत्यादी मऊ पदार्थांना आकार देऊन, जोडून अथवा कोरून त्रिमितीय आकृती बनवण्याची कला होय. शिल्पकलेतून बनवलेल्या कलाकृतीस 'शिल्प' असे म्हणतात. मूर्ती, पुतळे तसेच रचनात्मक आकृतिबंध अशा स्वरूपांत शिल्पे घडवली अथवा कोरली जातात. यामध्ये मातीची भांडी आणि ऊस आणि बांबू इत्यादीपासून बनवलेल्या वस्तूंचा समावेश आहे. काही हस्तकला जसे की लाकूडकाम, चित्रकला आणि दगडी बांधकाम स्थापत्य घटक आणि कलेच्या वस्तू म्हणून चित्रित केले आहे. सिंधू संस्कृतीच्या कालखंडातील (३०००-१५०० ईसापूर्व) कलाकुसर समाजाच्या क्रियाकलाप आणि सक्रियतेचे पुरवे आपल्याला मिळतात.

- 9) The ____ of Pulakesin II describes victory over Harshvardham.
 a) Aihole Inscription
 b) Paharpur Copper Plate Inscription
 c) Allahabad Inscription
 d) Mandsour Inscription
- 10) Arrange the use of following scripts in chronological order:
 i) Brahmi
 ii) Deonagri
 iii) Kutila
 iv) Greek
 a) (iv), (iii), (i), (ii)
 b) (i), (ii), (iii), (iv)
 c) (i), (ii), (iv), (iii)
 d) (i), (iv), (ii), (iii)
- 11) Which of the following Ashokan inscriptions refers to the ancient city of "ISILA"?
 a) Maski rock edict
 b) Udegolam
 c) Brahamagiri
 d) Sanchi Edict
- 12) In which of the following inscriptions we find a provision of corn by the State to people in days of famine?
 a) Damodarpur
 b) Paharpur
 c) Sohagaura
 d) Ghugrahate

Q.2 Write Short Notes. (Any Four)**12**

- 1) Kalchuri Era.
- 2) Indore Copper Plate of Pravarasena II.
- 3) Cultural importance of copper plate.
- 4) Political importance of Inscription.
- 5) Naneghat inscription of Nagnika.
- 6) Elaborate the Buddhist writing evidence.

Q.3 Answer the following questions. (Any Two)**12**

- 1) Explain the importance of inscriptions for reconstructing ancient Indian history.
- 2) Write the silent features of Besnagar Garud pillar inscription of Heliodorus.
- 3) Write in detail about the Indore Copper Plate of Pravarasena II.
- 4) Describe the Indian scholar contribution in epigraphy.

Q.4 Answer the following question in detail. (Any One)**12**

- a) Write an essay on Hatigumpha inscription of Kharvela.
- b) Write in detail about the ancient literary evidence of the writing.

Q.5 Write the following paragraph into Brahmi script.**12**

शिल्पकला म्हणजे संगमरवरासारखे दगड, धातू, लाकूड इत्यादी कठीण पदार्थ किंवा माती, मेण, पॉलिमर इत्यादी मऊ पदार्थांना आकार देऊन, जोडून अथवा कोरून त्रिमितीय आकृती बनवण्याची कला होय. शिल्पकलेतून बनवलेल्या कलाकृतीस 'शिल्प' असे म्हणतात. मूर्ती, पुतळे तसेच रचनात्मक आकृतिबंध अशा स्वरूपांत शिल्पे घडवली अथवा कोरली जातात. यामध्ये मातीची भांडी आणि ऊस आणि बांबू इत्यादीपासून बनवलेल्या वस्तूंचा समावेश आहे. काही हस्तकला जसे की लाकूडकाम, चित्रकला आणि दगडी बांधकाम स्थापत्य घटक आणि कलेच्या वस्तू म्हणून चित्रित केले आहे. सिंधू संस्कृतीच्या कालखंडातील (३०००-१५०० ईसापूर्व) कलाकुसर समाजाच्या क्रियाकलाप आणि सक्रियतेचे पुरवे आपल्याला मिळतात.

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

एम.ए. (A.I.H.C.&A.) (सत्र – III) (नवीन) (NEP CBCS) परीक्षा:

मार्च/एप्रिल – २०२५

Conservation of Monuments & Preservation of Antiquities (230111306)

वार, दिनांक : शनिवार, २४-०५-२०२५

कमाल गुण: ६०

वेळ: सकाळी ११:०० ते ०१:३०

सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.१ खालील दिलेले योग्य पर्याय निवडून गाळलेल्या जागा भरा.

१२

- १) ——— हे तांबे आणि कथील यांचे मिश्रधातू आहे.
 - अ) सोने
 - ब) लोह
 - क) कांस्य
 - ड) चांदी
- २) पॅराडिक्लोरोबेन्झिन एक अस्थिर घन आहे जो ———.
 - अ) सीलबंद कंटेनरमध्ये कीटक मारतो
 - ब) सीलबंद कंटेनरमध्ये अळ्या मारतात.
 - क) सीलबंद कंटेनरमध्ये अंडी मारते.
 - ड) बुरशी नष्ट करते
- ३) सापेक्ष आर्द्रता मोजण्यासाठी वापरल्या जाणाऱ्या उपकरणाला ——— म्हणतात.
 - अ) थर्मामीटर
 - ब) लक्स मीटर
 - क) हायग्रोमीटर
 - ड) फोटोमीटर
- ४) धातूच्या क्षीणतेसाठी जबाबदार ——— हा मुख्य पर्यावरणीय घटक आहे
 - अ) तापमान
 - ब) सापेक्ष आर्द्रता
 - क) प्रकाश
 - ड) वायू प्रदूषण
- ५) ऑब्जेक्ट आणि सर्व संबंधित माहिती यांच्यातील दुवा ——— आहे
 - अ) अनुक्रमांक
 - ब) प्रवेश क्रमांक
 - क) प्रवेश नोंदणी
 - ड) इंडेक्स कार्ड
- ६) जीवाश्मांच्या अभ्यासाला ——— म्हणतात.
 - अ) भूविज्ञान
 - ब) पॅलेओन्टोलॉजी
 - क) भूगोल
 - ड) खनिजशास्त्र

- ७) कलेक्शन स्टोअरमध्ये वातानुकूलित यंत्रणा चालू असावी:—
 अ) फक्त कामाच्या वेळेत
 ब) फक्त रात्रीच्या वेळी
 क) जेव्हा आणि आवश्यक असेल तेव्हा
 ड) चोवीस तास
- ८) बॅझिनचा वापर यात होतो ———
 अ) ओले संरक्षण
 ब) कीटक मारणे
 क) निरर्थक कागद
 ड) डाग काढून टाकणे
- ९) खालीलपैकी कोणता धातू गंज होण्यास सर्वात संवेदनशील आहे?
 अ) लोह
 ब) कांस्य
 क) सोने
 ड) चांदी
- १०) ओलावा शोषल्यानंतर सिलिका जेलचा रंग ——— होत.
 अ) निळा
 ब) गुलाबी
 क) काळा
 ड) पिवळा
- ११) Foxing ——— मध्ये आढळते.
 अ) पाम लीफ हस्तलिखिते
 ब) चर्मपत्र
 क) तांब्याच्या वस्तू
 ड) कागद
- १२) कोणता राजवंश कांस्य वस्तूसाठी प्रसिद्ध आहे?
 अ) चोळ
 ब) पल्लव
 क) होयसाला
 ड) कदंब

प्र.२ थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार)

१२

- १) तांब्याच्या वस्तूंचे जतन करणे.
- २) दगडी शिल्प खराब होण्याची कारणे.
- ३) हस्तलिखितांचे जतन.
- ४) चांदीच्या वस्तू खराब होण्याची कारणे.
- ५) संग्रहालयातील सेंद्रीय पदार्थ समजावून सांगा.
- ६) संग्रहालयातील अजैविक वस्तूसाठी प्रतिबंधात्मक संरक्षण धोरणे

प्र.३ खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

१२

- १) मूर्त सांस्कृतिक वारशाची काही उदाहरणे कोणती आहेत?
- २) अमूर्त सांस्कृतिक वारशाची काही उदाहरणे कोणती आहेत?
- ३) सांस्कृतिक वारशासाठी काही धोके काय आहेत?
- ४) सांस्कृतिक वारसा जतन करणे महत्वाचे का आहे?

- प्र.४ खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा. (कोणताही एक) १२
- १) भारताच्या स्मारकांच्या संरक्षणाच्या आव्हानांचे वर्णन करा.
किंवा
- २) सांस्कृतिक वारसा जतन करण्यात कोणत्या आंतरराष्ट्रीय संस्थांचा सहभाग आहे?
- प्र.५ खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर द्या. १२
- संवर्धनाचा अर्थ काय? आणि जीर्णोद्धार आणि संरक्षण यात काय फरक आहे?

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

**M.A.(A.I.H.C.&A.) (Semester - III) (New) (NEP CBCS) Examination:
March/April – 2025**

Conservation of Monuments & Preservation of Antiquities (230111306)

Day & Date: Saturday, 24-05-2025
Time: 11:00 AM To 01:30 PM

Max. Marks: 60

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Choose the correct alternatives from the options. 12

- 1) _____ is an alloy of copper and tin.

a) Gold	b) Iron
c) Bronze	d) Silver

- 2) Paradichlorobenzene is a volatile solid that _____.

a) kills insects in a sealed container
b) kills larvae in a sealed container
c) kills eggs in a sealed container
d) kills fungus

- 3) The instrument used to measure the relative humidity is called _____.

a) Thermometer	b) Lux meter
c) Hygrometer	d) Photometer

- 4) The main environmental factor responsible for the deterioration of metal is _____.

a) Temperature	b) Relative Humidity
c) Light	d) Air Pollution

- 5) The link between an object and all associated information is

a) Serial Number	b) Accession Number
c) Accession Register	d) Index card

- 6) Study of Fossil is called _____.

a) Geology	b) Palaeontology
c) Geography	d) Mineralogy

- 7) Air-conditioning system in collection stores should be on:- _____.

a) During working hours only	b) During night time only
c) As and when required	d) Round the clock

- 8) Benzene is used in _____.

a) Wet preservation	b) Killing insects
c) Deacidifying paper	d) Removal of stains

- 9) Which of the following metals is most vulnerable to corrosion?
 - a) Iron
 - b) Bronze
 - c) Gold
 - d) Silver
- 10) After absorption of moisture color of silica gel becomes _____.
 - a) Blue
 - b) Pink
 - c) Black
 - d) Yellow
- 11) Foxing occurs in _____.
 - a) Palm leaf manuscripts
 - b) Parchment
 - c) Copper objects
 - d) Paper
- 12) Which dynasty is famous for its Bronze objects?
 - a) Chola
 - b) Pallava
 - c) Hoysala
 - d) Kadamba

Q.2 Write short Answers. (Any Four)

12

- 1) Preservation of copper objects.
- 2) Causes of deterioration of stone sculptures.
- 3) Preservation of manuscripts.
- 4) Causes of deterioration of silver objects.
- 5) Explain the Organic material in museum.
- 6) Preventive Conservation Strategies for Inorganic Objects in Museums

Q.3 Write short answers/Short notes (Any Two)

12

- 1) What are some examples of tangible cultural heritage?
- 2) What are some examples of intangible cultural heritage?
- 3) What are some of the threats to Cultural Heritage?
- 4) Why is Cultural Heritage Preservation Important?

Q.4 Write answer the following. (Any One)

12

- 1) Describe the Preservation Challenges for India's Monuments.
- OR**
- 2) What are some of the international organizations involved in Cultural Heritage Preservation?

Q.5 Answer the following question in detail.

12

What is the meaning of Conservation? And what is the difference between restoration and preservation?

Set

P

M.A.(A.I.H.C.&A.) (Semester - III) (Old) (NEP CBCS)
Examination: March/April – 2025
Art & Architecture in Ancient India (MA19301)

Day & Date: Thursday, 15-05-2025
Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Select the correct alternative. **16**

- 1)** 'Iyaka Pillars' were introduced in south Indian stupa architecture at _____.
a) Rampurva b) Nagarjun Konda
c) Bharhut d) Bodhgaya
- 2)** Paintings in cave No 9 & 10 at Ajanta resemble the relief sculpture of _____.
a) Taxila b) Pitalkhora
c) Sanchi & Bharhut d) Amaravati
- 3)** A unique characteristic feature of the Mauryan art is _____.
a) Polishing the surface b) Minute carving
c) Floral decorations d) Faunal decorations
- 4)** The Shunga terracotta's are _____.
a) Handmade b) Partially handmade
c) Single molded d) Double molded
- 5)** The painting depicting "Meeting of Lord Buddha & Rahul" is located in cave no _____ of Ajanta.
a) 16th b) 17th
c) 1st d) 2nd
- 6)** Mural paintings of _____ are of Tempera types.
a) Ajanta b) Fresco
c) Oil paint d) Secco
- 7)** The Sarnath Buddha in Dharmachakra mudra belongs to _____.
a) Maurya period b) Shung period
c) Gupta period d) Vakataka period
- 8)** Gandhara sculptures are found at _____.
a) Mathura b) Charsadda
c) Aihole d) Bhubaneswar

- 9) Sarnath is famous for _____.
 a) Commercial center b) Communal harmony
 c) Dhamek stupa & sermon d) Centre of education
- 10) In Gandhara _____ art was developed.
 a) Stucco b) Terracotta
 c) Kaolin d) Painting
- 11) The famous painting of Vajrapani is in _____ cave complex of Ajanta.
 a) First b) Second
 c) Third d) Forth
- 12) Archaeological remains at Kumrahar are _____.
 a) Temple of the Pataliputra b) Palace of the Pataliputra
 c) Stupa d) Fort
- 13) The headless statue of Kanishka comes from _____.
 a) Peshawar b) Mathura
 c) Charsadda d) Taxila
- 14) The painting of, "The procession of Elephants" is at _____.
 a) Bhimbetka b) Bhaje
 c) Bagh d) Ajanta
- 15) Capital of Rampura Pillar has _____.
 a) Elephant b) Bull
 c) Tiger d) Lion
- 16) Caves of Sittanvasal is located in the state _____.
 a) Maharashtra b) Tamil Nadu
 c) Madhya Pradesh d) Gujarat

Q.2 Write short Notes. (Any Four)**16**

- 1) Stucco art
- 2) Examples of Non-religious art
- 3) Pillar capitals (stambha shirsha)
- 4) Technique of Ajanta paintings
- 5) Dimensions in art
- 6) Chulakoka

Q.3 Answer the following questions. (Any Two)**16**

- 1) Explain Sarnath great center of Buddhist art
- 2) Highlight the features of Mathura center of Jain art
- 3) Bring out the details of Buddhist Art at Amaravati
- 4) Write a note on Shunga Terracotta's

Q.4 Write answer the following (Any One)

16

- 1)** Gandhara School of Art was a product of its geographical and socio-economic location. Give reasons with suitable examples.

OR

- 2)** Discuss the evolution of Buddhist art from Bharhut to Sanchi with special reference to stupas.

Q.5 Answer the following question in detail.

16

Describe with sketches the structural features of Mauryan architecture with special reference to fortification & remains of palace at Pataliputra.

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

**M.A. (A.I.H.C.&A.) (Semester - III) (Old) (CBCS) Examination:
March/April - 2025
Ancient Indian Epigraphy and Paleography (MA19302)**

Day & Date: Saturday, 17-05-2025
Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Choose the correct alternative:

16

- 1) _____ is the beginning of Shaka Era.

a) 72 CE	b) 70 CE
c) 78 CE	d) 60 CE

- 2) Arrange the following in chronological order: _____.

i) Indus	ii) Brahmi
iii) Siddhamatrika	iv) Nagari

 Code:

a) (i), (iv), (ii), (iii)	b) (ii), (i), (iv), (iii)
c) (i), (ii), (iii), (iv)	d) (ii), (iv), (i), (iii)

- 3) _____ is the author of the book entitled 'Prachin Bhartiya Lipimala'.

a) Gourishankar Ojha	b) Khare G. H.
c) Dani A. H.	d) Mirashi V. V

- 4) The Indo-Greek ruler _____ sent his ambassador named Heliodorus to the court of Shunga ruler.?

a) Alexander	b) Antialkidas
c) Demetrius	d) Menander

- 5) The name 'Aaryavarta' finds mention in which of the following inscriptions?

a) Allahabad Inscription	b) Aihole Inscription
c) Mathura Pillar Inscription	d) Nasik inscription of Balasri

- 6) Rummindei Pillar Inscription states that Ashoka paid a visit to _____ in the 20th year of his consecration as King?

a) Mansera	b) Lumbini
c) Bharhut	d) Amaravati

- 7) What are the inscriptions in which Ashokas name is mentioned explicitly?

a) Maski, Gurjarra, Nittur	b) Rupnath, Kalsi, Bairat
c) Sanchi, Samath, Shurparak	d) Bharhut, Maski, Brahmagiri

- 8)** The words related to script were referred by _____ in his Ashtadyayi.
a) Bharatmuni b) Panini
c) Koutilya d) Megasthenis
- 9)** Who founded the Vikram Samvat?
a) Vikramaditya b) Ravi Verma
c) Satkarni d) Kharvel
- 10)** The sacrificial pillar is also called _____.
a) Kirtistambha b) Jayastambha
c) Dwajastambha d) Yupastambha
- 11)** _____ script is called Kabuli Lipi.
a) Gaudi b) Siddhamatrika
c) Kharoshti d) Grantha
- 12)** _____ inscription is associated with queen Naganika?
a) Naneghat inscription b) Gwalior inscription
c) Jatingrameshwari inscription d) Hathigumpha inscription
- 13)** Who among the following is the editor of Corpus Inscriptionum Indicarum?
a) Alexander Cunningham b) Percy Brown
c) E. Hultzsch d) James Prinsep
- 14)** _____ script is known as parent script of all ancient Indian scripts.
a) Shankha b) Brahmi
c) Vatteluta d) Kharoshthi
- 15)** Which of the following scripts were used in Ashokan edicts?
I) Devanagari II) Brahmi
III) Greek IV) Kharoshthi
Codes:
a) I and II b) II, III & IV
c) I and IV d) III and IV
- 16)** Heliodorus has installed the Garuda-Pillar for the first time in India at _____.
a) Bhojpur b) Bhopal
c) Vidisha d) Ujjain

Q.2 Write short answers. (Any Four)

16

- 1) Nail headed script
- 2) Format of inscription writing
- 3) Nagari Script
- 4) Bricks & Terracotta Seals
- 5) Importance of Veergal
- 6) Garuda-Dwaaja & Kirtistambha

Q.3 Answer the Following Questions. (Any Two) 16

- 1) Write in brief the importance of Besnagar Garuda Pillar inscription.
- 2) Discuss about evidences of writing in Vedic literature.
- 3) Write the silent feature of Languages & Scripts used in Inscriptions.
- 4) State the development of epigraphical studies in India.

Q.4 Answer the following questions in detail. (Any One) 16

- 1) Why a stone was used as principal writing material? Give an account of various writing materials used in Ancient India.

OR

- 2) Describe the different types of dating & Eras in India.

Q.5 Write the following paragraph into Brahmi script. 16

पुराश्मयुगीन मानवाला कायम अन्नाच्या शोधार्थ फिरावे लागत असल्याने एके ठिकाणी फार काळ राहणे शक्य नव्हते. शिवाय महाराष्ट्रात नर्मदेतल्या खोऱ्यातल्या सारख्या नैसर्गिक गुहा किंवा शिलाश्रये नसल्यामुळे त्याला उघडयावर नदीकाठी राहणे प्राप्त होते. हल्लीच्या आदिम जमातींच्या जीवनपद्धतीवरून असे म्हणता येईल, की एखाद्या सोयीस्कर ठिकाणी त्याच्या टोळीचा काही काळ मुक्काम असावा. त्याच्या आसमंतातील प्राणी, कंदमुळे आणि फळे मोसमानुसार कमी झाली म्हणजे तिथून ताल उठून जात असावा व दुसरीकडे मुक्काम केला जात असावा. कंदमुळे, फळे गोळा करण्याचे काम स्त्रियांचे; शिकार पुरुष करीत असावेत. मुक्कामाच्या आसपास १० मैलांच्या (१६ किलोमीटर) प्रदेशात उपलब्ध असलेले अन्न ते मिळवीत असावेत. असे हल्लीच्या चेंचू, गोंड, येरकूल या आदिम जमातींच्या जीवनपद्धतीवरून वाटते.

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

एम.ए. (A.I.H.C.&A.) (सत्र – III) (जुना) (CBCS) परीक्षा: मार्च/एप्रिल – २०२५
Research Methodology in Archaeology (MA19306)

वार, दिनांक : सोमवार, १९-०५-२०२५

कमाल गुण: ८०

वेळ: सकाळी ११:०० ते ०२:००

सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 २) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.१ योग्य पर्याय निवडा.

१६

- १) खालीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे?
 - अ) विश्वासाहता वैधता सुनिश्चित करते.
 - ब) वैधता विश्वासाहता सुनिश्चित करते.
 - क) विश्वसनीयता आणि वैधता एकमेकांपासून स्वतंत्र आहेत.
 - ड) विश्वासाहता वस्तुनिष्ठतेवर अवलंबून नसते.
- २) खालीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे?
 - अ) संशोधनाची उद्दिष्टे प्रबंधाच्या पहिल्या प्रकरणात नमूद केली आहेत
 - ब) संशोधकाकडे विश्लेषणात्मक क्षमता असणे आवश्यक आहे
 - क) परिवर्तनशीलता हा समस्येचा स्रोत आहे
 - ड) वरील सर्व
- ३) संशोधनाची पहिली पायरी आहे ——.
 - अ) समस्या निवडणे
 - ब) समस्या शोधत आहे
 - क) समस्या शोधणे
 - ड) समस्या ओळखणे
- ४) संशोधन एखाद्या व्यक्तीद्वारे केले जाऊ शकते जी ——.
 - अ) पदव्युत्तर पदवी धारण केली आहे
 - ब) संशोधन पद्धतीचा अभ्यास केला आहे
 - क) विचार करण्याची आणि तर्क करण्याची क्षमता आहे
 - ड) एक कठोर परिश्रम आहे
- ५) संशोधन वर्गीकरण —— असे केले जाऊ शकते.
 - अ) मूलभूत, उपयोजित आणि कृती संशोधन
 - ब) तात्विक, ऐतिहासिक, सर्वेक्षण आणि प्रायोगिक संशोधन
 - क) परिमाणात्मक आणि गुणात्मक संशोधन
 - ड) वरील सर्व

- ६) संशोधन अहवालात दिलेली ग्रंथसूची
 अ) संशोधकाचे अफाट ज्ञान दाखवते.
 ब) पुढील संशोधनात स्वारस्य असलेल्यांना मदत करते.
 क) संशोधनाशी संबंधित नाही.
 ड) वरील सर्व
- ७) संशोधन समस्या तेव्हाच शक्य आहे जेव्हा ----
 अ) त्यात उपयुक्तता आणि प्रासंगिकता आहे
 ब) ते संशोधन करण्यायोग्य आहे
 क) ते नवीन आहे आणि ज्ञानात काहीतरी जोडते
 ड) वरील सर्व
- ८) ज्या अभ्यासात अन्वेषक परिणाम शोधण्याचा प्रयत्न करतात त्याला ----
 म्हणतात.
 अ) सर्वेक्षण संशोधन
 ब) सारांशात्मक संशोधन
 क) ऐतिहासिक संशोधन
 ड) 'एक्स-पोस्ट फॅक्टो' संशोधन
- ९) नमुन्याच्या आधारे सामान्यीकृत निष्कर्ष तांत्रिकदृष्ट्या ---- म्हणून ओळखला जातो.
 अ) डेटा विश्लेषण आणि व्याख्या
 ब) पॅरामीटर अनुमान
 क) सांख्यिकीय अनुमान
 ड) वरील सर्व
- १०) वैज्ञानिक संशोधनाचे मुख्य वैशिष्ट्ये म्हणजे ----.
 अ) अनुभवजन्य
 ब) सैद्धांतिक
 क) प्रायोगिक
 ड) वरील सर्व
- ११) संशोधनाच्या निष्कर्षाची सत्यता म्हणजे त्याची ----
 अ) मौलिकता
 ब) वैधता
 क) वस्तुनिष्ठता
 ड) वरील सर्व
- १२) संशोधन समस्या ---- च्या स्टँड पॉईंटवरून निवडली जाते.
 अ) संशोधकाची आवड
 ब) आर्थिक सहाय्य
 क) सामाजिक प्रासंगिकता
 ड) संबंधित साहित्याची उपलब्धता
- १३) संशोधन नेहमी ---- असते.
 अ) जुन्या ज्ञानाची पडताळणी करणे
 ब) नवीन ज्ञान शोधणे
 क) ज्ञानातील अंतर भरून काढणे
 ड) वरील सर्व

- १४) संशोधन ——— आहे.
 अ) पुन्हा पुन्हा शोधणे
 ब) कोणत्याही समस्येवर उपाय शोधणे
 क) कोणत्याही समस्येचे सत्य शोधण्यासाठी वैज्ञानिक पद्धतीने काम करणे
 ड) वरीलपैकी काहीही नाही
- १५) खालीलपैकी कोणती संशोधन प्रक्रिया सुरु करण्याची पहिली पायरी आहे?
 अ) समस्या शोधण्यासाठी माहितीचे स्रोत शोधत आहे.
 ब) संबंधित साहित्याचे सर्वेक्षण
 क) समस्येची ओळख
 ड) समस्येवर उपाय शोधणे
- १६) संशोधनाची वस्तुनिष्ठता कशी वाढवता येईल?
 अ) त्याच्या निःपक्षपातीपणाद्वारे ब) त्याच्या विश्वासाहतेद्वारे
 क) त्याच्या वैधतेद्वारे ड) वरील सर्व

प्र.२ थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

१६

- १) इंटरनेट स्रोत
- २) संशोधन डिझाइनचा प्रकार
- ३) गृहीतक
- ४) संग्रहण महत्वाचे
- ५) ग्रंथसूची
- ६) पुरातत्व अन्वेषण

प्र.३ खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

१६

- १) पुरातत्व संशोधनाच्या पायऱ्या स्पष्ट करा.
- २) प्राथमिक माहितीचे महत्त्व सांगा.
- ३) विविध प्रकारच्या संदर्भ पद्धती स्पष्ट करा.
- ४) सामाजिक विज्ञान संशोधनातील व्याख्यात्मक परंपरेचे वर्णन करा.

प्र.४ खालील प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

१६

- १) संशोधनाची व्याख्या, अर्थ आणि प्रकार स्पष्ट करा.

किंवा

- २) संशोधन प्रबंध लिहिण्याच्या प्रक्रियेतील महत्त्वाच्या टप्प्यांची चर्चा करा.

प्र.५ सविस्तर उत्तर लिहा.

१६

इतिहास आणि पुरातत्व संशोधनातील सबल्टर्न स्कूल आणि त्याचे महत्त्व यावर चर्चा करा.

Seat No.	
----------	--

Set **P**

**M.A. (A.I.H.C.&A.) (Semester - III) (Old) (CBCS) Examination:
March/April – 2025
Research Methodology in Archaeology (MA19306)**

Day & Date: Monday, 19-05-2025
Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Select the correct alternative.**16**

- 1) Which of the following statement is correct?
 - a) Reliability ensures the validity
 - b) Validity ensures reliability
 - c) Reliability and validity are independent of each other
 - d) Reliability does not depend on objectivity
- 2) Which of the following statements is correct?
 - a) Objectives of research are stated in first chapter of the thesis
 - b) Researcher must possess analytical ability
 - c) Variability is the source of problem
 - d) All the above
- 3) The first step of research is _____.
 - a) Selecting a problem
 - b) Searching a problem
 - c) Finding a problem
 - d) Identifying a problem
- 4) Research can be conducted by a person who _____.
 - a) holds a postgraduate degree
 - b) has studied research methodology
 - c) possesses thinking and reasoning ability
 - d) is a hard work
- 5) Research can be classified as _____.
 - a) Basic, Applied and Action Research
 - b) Philosophical, Historical, Survey and Experimental Research
 - c) Quantitative and Qualitative Research
 - d) All the above
- 6) Bibliography given in a research report _____.
 - a) shows vast knowledge of the researcher
 - b) helps those interested in further research
 - c) has no relevance to research
 - d) all the above

- 7) A research problem is feasible only when _____.
a) it has utility and relevance
b) it is researchable
c) it is new and adds something to knowledge
d) all the above
- 8) The study in which the investigators attempt to trace an effect is known as _____.
a) Survey Research
b) Summative Research
c) Historical Research
d) 'Ex-post Facto' Research
- 9) Generalized conclusion on the basis of a sample is technically known as _____.
a) Data analysis and interpretation
b) Parameter inference
c) Statistical inference
d) All of the above
- 10) The main characteristic of scientific research is _____.
a) empirical
b) theoretical
c) experimental
d) all of the above
- 11) Authenticity of a research finding is its _____.
a) Originality
b) Validity
c) Objectivity
d) All of the above
- 12) Research problem is selected from the stand point of _____.
a) Researcher's interest
b) Financial support
c) Social relevance
d) Availability of relevant literature
- 13) The research is always _____.
a) verifying the old knowledge
b) exploring new knowledge
c) filling the gap between knowledge
d) all of these
- 14) Research is _____.
a) Searching again and again
b) Finding a solution to any problem
c) Working in a scientific way to search for the truth of any problem
d) None of the above
- 15) Which of the following is the first step in starting the research process?
a) Searching sources of information to locate the problem.
b) Survey of related literature
c) Identification of the problem
d) Searching for solutions to the problem

- 16)** How can the objectivity of the research be enhanced?
a) Through its impartiality b) Through its reliability
c) Through its validity d) All of these

Q.2 Write short answers. (Any Four) 16

- 1) Internet Sources
- 2) Type of Research Design
- 3) Hypothesis
- 4) Important of archive
- 5) Bibliography
- 6) Archaeological Exploration

Q.3 Answer the following questions. (Any Two) 16

- 1) Explain the Steps of Archaeological research.
- 2) Discuss the importance of Primary data.
- 3) Explain the various kind of referencing methods.
- 4) Describe the Interpretative tradition in social sciences research.

Q.4 Answer the following questions in detail. (Any One) 16

- 1) Explain the definition, meaning and types of research.

OR

- 2) Discuss the important steps in the process of writing research dissertation?

Q.5 Write long answer. 16

Discuss the subaltern school and its importance in History and Archaeological research?

Seat No.	
----------	--

Set P

एम.ए. (A.I.H.C.&A.) (सत्र – IV) (नवीन) (NEP CBCS) परीक्षा: मार्च/एप्रिल - २०२५
Art and Architecture in Ancient India (From 600 CE to 1200 CE)
(230111401)

वार, दिनांक : बुधवार, १४-०५-२०२५

कमाल गुण: ६०

वेळ: दुपारी ०३:०० ते ०५:३०

सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 २) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.१ खालील दिलेले योग्य पर्याय निवडून गाळलेल्या जागा भरा. १२**
- १) पल्लवांनी खालीलपैकी कोणत्या दगडांचा वापर करून मंदिरे बांधली?
 अ) वालुकाश्म खडक ब) ग्रॅनाइट
 क) शिस्ट ड) बेसाल्ट
 - २) मंदिर स्थापत्य शास्त्राच्या संदर्भात, मंदिराचा सर्वात महत्वाचा भाग म्हणजे —.
 अ) स्तंभ ब) मंडोवर
 क) मुखमंडप ड) गर्भगृह
 - ३) खालीलपैकी भारतातील सर्वात प्राचीन मंदिरांपैकी एक मंदिर ओळखा:
 अ) जगन्नाथ मंदिर ब) सांची—मंदिर क्रमांक १७
 क) राजाराणी मंदिर ड) सूर्य मंदिर
 - ४) कोणत्या वास्तुशैलीला द्रविड आणि नागर शैलींचे मिश्रण मानले जाते?
 अ) भूमिज ब) फांसना
 क) वेसर ड) पॅगोडा
 - ५) दक्षिण भारतीय मंदिर स्थापत्यशास्त्राचे प्रारंभिक स्वरूप स्थापित करण्याचे श्रेय कोणत्या राजवंशाला जाते?
 अ) चंदेल ब) विजयनगर
 क) चोल ड) पल्लव
 - ६) — या शब्दाचा अर्थ उंचावलेला मंदिराचा बाह्यभाग किंवा पाया आहे ज्यावर अनेक मंदिरे बांधली जातात.
 अ) शिखर ब) विमान
 क) अधिष्ठान ड) मंडप

- ७) तेर येथील त्रिविक्रम मंदिराचे विधान ——— प्रकारचे आहे.
 अ) चौकोनी ब) गजपृष्ठाकृती
 क) आयताकृती ड) वर्तुळाकार

८) खालीलपैकी कोणते मंदिर पाषाण स्थापत्यकलेचे एक आश्चर्य मानले जाते?
 अ) कंदरिया महादेव मंदिर, खजुराहो
 ब) कैलास मंदिर, वेरूळ
 क) दशावतार मंदिर, देवगड
 ड) लिंगराज मंदिर, भुवनेश्वर

९) दक्षिण भारतीय मंदिरांमधील विमान सामान्यतः ——— येथे असते.
 अ) प्रवेशद्वाराच्या वर ब) मंदिर संकुलाच्या मागील बाजूस
 क) मुख्य गर्भगृहाच्या वर ड) खांब असलेल्या सभामंडपामध्ये

१०) खालीलपैकी कोणते रथ मंदिर सर्वात लहान आहे?
 अ) द्रौपदी रथ ब) भीम रथ
 क) अर्जुन रथ ड) धर्मराज रथ

११) विरूपाक्ष मंदिर कोणत्या देवतेला समर्पित आहे?
 अ) शिव ब) विष्णू
 क) गणेश ड) ब्रह्मा

१२) विधान (अ): घारापुरी (एलिफन्टा) लेणी राष्ट्रकूटांनी खोदल्या होत्या.
 कारण (र): हा प्रदेश राष्ट्रकूट राजवटीखाली होता.
 कोड:
 अ) (अ) आणि (र) दोन्ही चुकीचे आहेत.
 ब) (अ) आणि (र) दोन्ही बरोबर आहेत आणि (र) बरोबर स्पष्टीकरण आहे.
 क) (अ) बरोबर आहे. (र) चूक आहे, परंतु (र) बरोबर स्पष्टीकरण आहे.
 ड) (अ) चुकीचे आहे (र) बरोबर आहे, परंतु (र) चुकीचे स्पष्टीकरण आहे.

प्र.२ खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

१२

- १) मंदिर स्थापत्यशास्त्रासंबंधी प्राचीन शिल्प ग्रंथ
- २) द्रविड शैलीतील शिखर
- ३) मंडोवर
- ४) मंदिराच्या योजना (तलविन्यास)
- ५) उत्तरीश्वर मंदिराची द्वारशाखा
- ६) मुक्तेश्वर मंदिर

- प्र.३ संक्षिप्त उत्तरे लिहा. (कोणत्याही दोन) १२
- १) खिद्रापूर येथील कोपेश्वर मंदिराच्या मंदिर स्थापत्यकलेबद्दल थोडक्यात लिहा.
 - २) संगमेश्वर मंदिर, हत्तरसंग कुडलची वैशिष्ट्ये सांगा.
 - ३) मोढेरा येथील सूर्य मंदिराचे महत्त्व सांगा.
 - ४) ऐहोल येथील दुर्गा आणि लाडखान मंदिरांच्या स्थापत्यकलेबद्दल चर्चा करा.
- प्र.४ सविस्तर उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) १२
- १) एलिफंटा येथील लयन स्थापत्यकलेचे महत्त्व सांगा.
किंवा
 - २) काकतीय कलेचा उत्कृष्ट नमुना असलेल्या रामप्पा मंदिराची वैशिष्ट्ये रेखाचित्रे आणि विधानासह स्पष्ट करा.
- प्र.५ सविस्तर उत्तर लिहा. १२
- खजुराहो मंदिरांच्या समूहाबद्दल सविस्तर माहिती लिहा.

Set

P

**M.A. (A.I.H.C.&A.) (Semester - IV) (New) (NEP CBCS) Examination:
March/April - 2025
Art and Architecture in Ancient India (From 600 CE to 1200 CE)
(230111401)**

Day & Date: Wednesday, 14-05-2025
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 60

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Select the correct alternative.

12

- 1) The Pallavas built temples by using which of the following stones?
a) Sandstone
b) Granite
c) Schist
d) Basalt
- 2) In the context of temple architecture, the most important part of the temple is _____.
a) Pillars
b) Mandovar
c) Mukhamandapa
d) Garbhagriha
- 3) Identify the earliest temple found in India from the following:
a) Jagannath Temple
b) Sanchi-Temple No. 17
c) Rajarani Temple
d) Sun Temple
- 4) Which architectural style is considered a fusion of Dravidian and Nagara styles?
a) Bhumija
b) Phamsana
c) Vesara
d) Pagoda
- 5) Which dynasty is credited with establishing the early forms of South Indian temple architecture?
a) Chandela
b) Vijayanagara
c) Chola
d) Pallava
- 6) _____ term refers to the raised platform or base upon which many temples are built.
a) Shikhara
b) Vimana
c) Adhishthana
d) Mandapa
- 7) The ground plan of Trivikram Temple, Ter is _____.
a) Square
b) Apsidal
c) Rectangular
d) Circular

- 8) Which of the following temples is considered as a wonder of rock-cut architecture?
- Kandariya Mahadev Temple, Khajuraho
 - Kailasa Temple, Ellora
 - Dashavtar Temple, Deogarh
 - Lingaraj Temple, Bhuvaneshwar
- 9) The Vimana in South Indian temples is typically located _____.
 - Above the entrance gateway
 - At the back of the Temple complex
 - Over the main sanctum
 - In the pillared hall
- 10) Which of the following Rath temples is the smallest?
 - Draupadi Rath
 - Bhima Rath
 - Arjun Rath
 - Dharmaraj Rath
- 11) The Virupaksha Temple is dedicated to which deity?
 - Shiva
 - Vishnu
 - Ganesh
 - Brahma
- 12) Assertion (A): The Elephanta caves were got made by the Rashtrakutas.
Reason (R): The region was under the Rashtrakuta rule.
Codes:
 - Both (A) and (R) are wrong.
 - Both (A) and (R) are correct and (R) is correct explanation.
 - (A) is correct (R) is wrong, but (R) is correct explanation.
 - (A) is wrong (R) is correct, but (R) is incorrect explanation.

Q.2 Write short answers. (Any Four)

12

- 1) Ancient Shilpa texts regarding Temple Architecture
- 2) Shikhara in Dravida style
- 3) Mandovara
- 4) Plans of Temple (Talavinyas)
- 5) Dwarshakha of Uttareshwar Temple
- 6) Mukteshwar Temple

Q.3 Write short notes. (Any Two)

12

- 1) Write in brief about Temple architecture of Kopeswar Temple, Khidrapur.
- 2) State the features of Sangameswar Temple, Hattarsang Kudal.
- 3) Narrate the importance of Sun Temple, Modhera.
- 4) Discuss the architectural feature of Durga & Ladkhan Temples at Aihole.

Q.4 Write the detail Answer. (Any One) 12

a) Describe the architectural significance of rock cut caves at Elephanta.

OR

b) Elucidate the Features of Ramappa Temple; masterpiece of Kakatiya art with sketches & ground plan.

Q.5 Write the detail Answer. 12

Write in detail about Khajuraho group of Temples.

७) खालील नाणी कालक्रमानुसार लावा:

i) कार्षापण	ii) गदहिया
iii) कृष्णराजरूपक	iv) वक्रपट्ट

कोड:

अ) (i), (ii), (iii), (iv)	ब) (i), (iv), (iii), (ii)
क) (iv), (ii), (iii), (i)	ड) (iii), (i), (ii), (iv)

८) भारतात कोणत्या इंडो-ग्रीक शासकाने द्विभाषिक नाणी सुरु केली?

अ) अगाथोक्लीस	ब) युक्रेटाइड्स
क) फिलोक्सेनस	ड) डेमेट्रियस

९) लेख आणि चित्रे असलेली नाणी भारतात — ने आणली.

अ) मौर्य	ब) इंडो-ग्रीक
क) शुंग	ड) कुशाण

१०) अर्थशास्त्रात खालीलपैकी कोणाला टांकसाळीचा अधीक्षक म्हणून ओळखले जात असे?

अ) लक्षणाअध्यक्ष	ब) लोहाध्यक्ष
क) लवनाध्यक्ष	ड) सुलकाध्यक्ष

११) प्राचीन ग्रंथ शतपथ ब्राह्मणमध्ये — चा उल्लेख सोन्यातील नाणे म्हणून केला आहे?

अ) दिनार	ब) शतमान
क) इलेक्ट्रम	ड) माशक

१२) खालील जोड्या जुळवा:

सूची - I

- अ) अर्दोक्षो
ब) लक्ष्मी
क) शिव
ड) कार्तिकेय

सूची - II

- I) कुमारगुप्त पहिला
II) कनिष्क पहिला
III) चंद्रगुप्त दुसरा
IV) समुद्रगुप्त

कोड: (अ) (ब) (क) (ड)

अ)	(IV)	(II)	(III)	(I)
ब)	(IV)	(III)	(II)	(I)
क)	(I)	(II)	(IV)	(III)
ड)	(II)	(III)	(I)	(IV)

प्र.२ खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

१२

- १) नाण्यांवरील भाषा आणि लिपी
- २) अथेना देवता
- ३) दिनार आणि सुवर्ण यांच्यातील फरक
- ४) चिन्हांची प्रतीकात्मकता
- ५) बैल आणि उंट छाप नाणी
- ६) डायस्ट्रक तंत्र

प्र.३ संक्षिप्त उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

१२

- १) सातवाहन चलन प्रणालीची वैशिष्ट्ये कोणती आहेत? ती इतर प्राचीन शाही चलन प्रणालींपेक्षा कशी वेगळी आहे?
- २) कनिष्काच्या नाण्यांवर बहुधार्मिक देवतांचे चित्रण करण्यामागील कारणे तपासा.
- ३) इंडो-ग्रीक नाण्यांवर कोणत्या देव आणि देवीचे चित्रण केले आहे यावर चर्चा करा.
- ४) इंडो-सिथियन नाण्यांवर एक समीक्षात्मक टीप लिहा.

प्र.४ सविस्तर उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक)

१२

- १) भारतातील नाण्यांच्या प्राचीनतेचे योग्य उदाहरणांसह तपशीलवार स्पष्टीकरण द्या.

किंवा

- २) दक्षिण भारतातील नाण्यांचे वर्णन करा? आणि नाणी कालक्रम स्थापित करण्यास आणि ऐतिहासिक घटनांची तारीख ठरविण्यास कशी मदत करतात?

प्र.५ सविस्तर उत्तर लिहा.

१२

खालील संदर्भासह आहत नाण्यांचे विश्लेषण करा:

- i) प्राचीनता
- ii) उपकरणे
- iii) उत्पादन तंत्र
- iv) चिन्हे

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

**M.A. (A.I.H.C.&A.) (Semester - IV) (New) (NEP CBCS) Examination:
March/April - 2025
Ancient Indian Numismatics (230111402)**

Day & Date: Friday, 16-05-2025
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 60

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Select the correct alternative. 12

- 1) Which one of the following Mahajanpadas minted the imperial punch marked coins in Karshapana standard of 32 rattis roughly weighing 3.4 grams?

a) Anga	b) Kosala
c) Avanti	d) Magadha
- 2) _____ were issued on the occasion of victory celebration.

a) Souvenir	b) Punch marked coins
c) Joint coins	d) Akhamoniy coins
- 3) Vasudev was the first king of _____ dynasty who holds Indian name.

a) Kushana	b) Gupta
c) Indo-Greek	d) Saka
- 4) _____ of the following was not a coin of ancient India.

a) Nishka	b) Raktika
c) Suvama	d) Shatamana
- 5) Some of the coins of Nahapana were restricted by king _____.

a) Rajraj	b) Rudradaman
c) Shursen	d) Goutamiputra Satkarni
- 6) Which South Indian dynasty invited members of Ayyavole to its territory?

a) Pandyas	b) Cholas
c) Pallavas	d) Cheras
- 7) Arrange the following coins in chronological order:

i) Karshapana	ii) Gadahiya
iii) KrishnarajaRupak	iv) Bent Bars

Codes:

- a) (i), (ii), (iii), (iv)
- b) (i), (iv), (iii), (ii)
- c) (iv), (ii), (iii), (i)
- d) (iii), (i), (ii), (iv)

- 8) Which Indo-Greek ruler has introduced bilingual coins in India?
a) Agathocles b) Eucratides
c) Philoxenus d) Demetrius
- 9) Coins with legends and portraits were introduced in India by _____.
a) Mauryas b) Indo-Greeks
c) Shungas d) Kushanas
- 10) Which of the following was known in Arthasastra as the Superintendent of mint?
a) Lakshanadhyaksha b) Lohadhyaksha
c) Lavanadhyaksha d) Sulkadhyaksha
- 11) Ancient text Shatapatha Brahmana refers to _____ as coin in gold.
a) Dinar b) Shataman
c) Electrum d) Mashak
- 12) Match the following:
	List – I	List – II
a)	Ardokso	I) Kumargupta I
b)	Lakshmi	II) Kanishka I
c)	Shiva	III) Chandragupta II
d)	Kartikeya	IV) Samudragupta
- Code:** (a) (b) (c) (d)
a)	(IV)	(II)	(III)	(I)
b)	(IV)	(III)	(II)	(I)
c)	(I)	(II)	(IV)	(III)
d)	(II)	(III)	(I)	(IV)

Q.2 Write short Notes. (Any Four)

12

- 1) Language & script on coins
- 2) Athena deity
- 3) Difference between Dinara & Suvarna
- 4) Symbolism of signs
- 5) Bull & Camel type coins
- 6) Die-struck technique

Q.3 Write short answers. (Any Two)

12

- 1) What are the main features of Satavahana currency system? What distinguishes it from other ancient imperial currency systems?
- 2) Examine the reasons behind depiction of multi religious deities on the coins of Kanishka.
- 3) Discuss God & Goddess which depicted on Indo-Greek coins.
- 4) Write a critical note on Indo-Scythian coins.

Q.4 Write the answer in detail. (Any One) 12

1) Explain in detail the antiquity of coinage in India with suitable examples.

OR

2) Describe the coinage of South India? & How coins help establish chronologies and date historical events?

Q.5 Write the answer in detail. 12

Analyze the Punch-marked coins with reference to the following:

- i) Antiquity
- ii) Devices
- iii) Techniques of manufacture
- iv) Symbols

Set

P

एम्.ए. (A.I.H.C.&A.) (सत्र – IV) (नवीन) (NEP CBCS) परीक्षा: मार्च/एप्रिल - २०२५
Philosophy & Religious Ideas in Ancient India (230111403)

कमाल गुणः ६०

वेळ: दुपारी ०३:०० ते ०५:३०

सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

१२

- १) निर्वाण (निब्बान) हा शब्द ——— धर्माचा भाग आहे.
अ) जैन धर्म ब) बौद्ध धर्म
क) इस्लाम ड) हिंदू
- २) सिंधू खोऱ्यातील लोक ——— वर प्रेम करतात.
अ) निसर्ग पूजा ब) प्राण्यांची पूजा
क) वृक्ष पूजा ड) वरील सर्व
- ३) गौतम बुद्धांनी ——— येथे पहिले प्रवचन दिले.
अ) गया ब) सारनाथ
क) लुंबिनी ड) परापुरी
- ४) ——— हे जैन धर्माचे २१ वे तीर्थंकर होते.
अ) पाशवनाथ ब) अजित
क) नेमिनाथ ड) निरज
- ५) विनयपिटकात ——— समाविष्ट आहे.
अ) तंत्राचे तत्त्वज्ञान
ब) यजन पूजा पद्धत
क) अंमलबजावणीसाठी बौद्ध भिक्षूचा नियम
ड) व्यापार प्रणाली माहिती
- ६) ——— हे प्राचीन भारतातील सामान्य लोकांसाठी २ ते १२ इसवी सनाच्या
आचारसंहिता पुस्तक मानले जाते.
अ) त्रिपिटक ब) मनुस्मृति
क) भगवत गीता ड) चार वेद

- ७) अध्वरू हे ——— परंपरेचे होते.
 अ) यज्ञ
 ब) निर्वाण
 क) कीर्तन
 ड) शाक्त
- ८) मिलिंद पान्हो हे पुस्तक ——— चे संकलन होते.
 अ) गौतम बुद्ध आणि आनंद संवाद
 ब) राजा चंद्रगुप्त आणि कौटिल्य संवाद
 क) ग्रीक राजा मिथ्यादार आणि बौद्ध भिक्षू नागार्जुन संवाद
 ड) वैदिक तत्वज्ञान
- ९) नित्य आणि नैमित्यक यज्ञ ——— लोक वेळोवेळी करत.
 अ) वैदिक काळ
 ब) मध्ययुगीन
 क) पूर्व इतिहास
 ड) यापैकी काहीही नाही
- १०) महासांघिक बौद्ध ज्याला ——— म्हणूनही ओळखले जाते.
 अ) महायान
 ब) हिनयान
 क) ज्ञान
 ड) धनयान
- ११) ——— यांनी आयोजित केलेला तिसरी बौद्ध परिषद.
 अ) हुविष्क
 ब) कनिष्क
 क) तनिष्क
 ड) राजा अशोक
- १२) पुरुषसूक्त हे ——— वेदाचा भाग आहे.
 अ) ऋग्वेद
 ब) यजुर्वेद
 क) सामवेद
 ड) अथर्वेद

प्र.२ टीपा लिहा. (कोणतेही चार)

१२

- १) यजुर्वेद
- २) पशुपति शिक्का
- ३) बोधिसत्व संकल्पना
- ४) महाव्रत
- ५) यज्ञ संकल्पना
- ६) सिंधू खोरे लिपी

प्र.३ लघुउत्तरे लिहा. (कोणत्याही दोन)

१२

- १) जैनधर्माच्या संदर्भात अहिंसा तत्वज्ञान स्पष्ट करा.
- २) यज्ञ म्हणजे काय? कृपया थोडक्यात स्पष्टीकरण द्या.
- ३) ऋग्वेदिक काळातील सुरुवातीच्या विकासाच्या टप्प्यांवर प्रकाश टाका.
- ४) बौद्ध धर्माच्या जहासाला कारणीभूत घटक स्पष्ट करा.

प्र.४ सविस्तर उत्तर द्या. (कोणताही एक)

१२

१) जैन धर्म आणि बौद्ध धर्माच्या उदयास कारणीभूत असलेल्या मूलभूत कारणांचे वर्णन करा.

किंवा

२) ऋग्वेदिक काळातील देव आणि देवीची चर्चा करा.

प्र.५ बुद्ध शिकवणी आणि त्याची तात्विक वैशिष्ट्ये वर्णन करा.

१२

Set

P

**M.A. (A.I.H.C.&A.) (Semester - IV) (New) (NEP CBCS) Examination:
March/April - 2025
Philosophy & Religious Ideas in Ancient India (230111403)**

Day & Date: Tuesday, 20-05-2025
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 60

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Select the correct alternative.

12

- 1) Nirvana (Nibban) term is part of ____ religion

a) Jainism	b) Buddhism
c) Islam	d) Hindu
- 2) Indus valley people beloved on ____.

a) Nature worship	b) Animal worship
c) Tree worship	d) All of these
- 3) Gautam Buddha gave his first sermon at ____.

a) Gaya	b) Sarnath
c) Lumbini	d) Parapuri
- 4) ____ was the 21 Tirthankar of Jainism.

a) Paswanath	b) Ajit
c) Neminath	d) Niraj
- 5) Vinaypitaka included ____.

a) Philosophy of Tantra	
b) Yajana worship method	
c) Rule of buddhist monk for implementation	
d) Trading system information	
- 6) ____ is consider as code of conduct book in ancient India for common people in 2 to 12 A.D.

a) Tripitak	b) Manusmurti
c) Bhagavat geeta	d) Four Vedas
- 7) Adhavru was belong ____ tradition.

a) Yajana	b) Nirvan
c) Kirtan	d) Shakta

- 8) Milind panho book was a compilation of _____.
 a) Gautam Buddha and Anand dialogu
 b) King Chandragupta and Kautilya dialogu
 c) Greek King Minyadar and Buddhist monk Nagarjun dialogu
 d) Vaidic Philosophy
- 9) The Nity & Naimityk yajana is performed by the people _____ periodically.
 a) Vaidic period
 b) Medieval
 c) Pre history
 d) None of these
- 10) Mahasanghik Buddhism also known as _____.
 a) Mahayan
 b) Hinyan
 c) Janyan
 d) Dhanyan
- 11) Third Buddhist conference organized by _____.
 a) Huvishka
 b) Kanishka
 c) Tanishka
 d) King Ashok
- 12) Purushsukta is part of _____ Veda
 a) Rugveda
 b) Yajurveda
 c) Samveda
 d) Atharveda

Q.2 Write a short note. (Any four)**12**

- 1) Yajurveda
- 2) Pashupati Seal
- 3) Bodhistva Concept
- 4) Mahavrata
- 5) Yajana concept
- 6) Indus valley Script

Q.3 Write short answer. (Any Two)**12**

- 1) Elucidate the Amisha philosophy within the context of Jainism.
- 2) What is Yajana? Please provide a brief explanation.
- 3) Shed light on the early developmental stages of the Rugvedic period.
- 4) Explain the factors contributing to the decline of Buddhism.

Q.4 Answer in detail (Any One)**12**

- a) Describe the fundamental causes that contributed to the emergence of Jainism and Buddhism.

OR

- b) Discuss the Rugvedic period God and Godess.

Q.5 Describe the of Buddha teaching and its philosophical characteristics?**12**

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

एम्.ए. (A.I.H.C.&A.) (सत्र – IV) (नवीन) (NEP CBCS) परीक्षा:
मार्च/एप्रिल - २०२५
Indian Tourism (230111405)

वार, दिनांक : गुरुवार, २२-०५-२०२५

कमाल गुण: ६०

वेळ: दुपारी ०३:०० ते ०५:३०

- सूचना :** १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 २) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.१ खालील दिलेले योग्य पर्याय निवडून गाळलेल्या जागा भरा.

१२

१) कोणत्या लेणी त्यांच्या भारतीय शैल स्थापत्यासाठी प्रसिद्ध आहेत?

अ) खजुराहो	ब) हंपी
क) अजंठा	ड) पितळखोरा

२) युनेस्को ——— आहे.

अ) संयुक्त राष्ट्र शैक्षणिक, विज्ञान आणि सांस्कृतिक संघटना
ब) संयुक्त राष्ट्र पर्यावरण, वैज्ञानिक आणि सांस्कृतिक संघटना
क) संयुक्त राष्ट्र शैक्षणिक, सामाजिक आणि सांस्कृतिक संघटना
ड) संयुक्त राष्ट्र शैक्षणिक, वैज्ञानिक आणि नागरी संघटना

३) प्रसिद्ध रामलिंगप्पा लामतुरे संग्रहालय ——— येथे आहे.

अ) औरंगाबाद	ब) तेर
क) पैठण	ड) यापैकी नाही

४) खालीलपैकी कोणत्या किल्ल्यावर 'हिरकणी बुरुज' नावाची प्रसिद्ध भिंत आणि भव्य महादरवाजा आहे?

अ) रायगड किल्ला	ब) शिवनेरी किल्ला
क) दौलताबाद किल्ला	ड) पुरंदर किल्ला

५) पाटा म्हणजे ———.

अ) पॅसिफिक आशिया ट्रॅव्हल असोसिएशन
ब) पॅसिफिक आफ्रिकन ट्रॅव्हल असोसिएशन
क) पॅसिफिक आफ्रिकन ट्रॅव्हल एजन्सी
ड) यापैकी काहीही नाही

- ६) खालीलपैकी कोणते मंदिर द्रविड शैलीचे स्थापत्यशास्त्राचे उदाहरण आहे?
 अ) सूर्यमंदिर ब) बृहदीश्वर मंदिर
 क) दशावतार मंदिर ड) खजुराहो मंदिर
- ७) खालील टेकडीवरील परिसर पर्यावरणीय परिसर आहे?
 अ) जुन्नर ब) माथेरान
 क) त्रंबकेश्वर ड) इगतपुरी
- ८) महाराष्ट्रात रोजगार निर्मितीची सर्वाधिक क्षमता असलेले सूर्योदय क्षेत्र —
 आहे.
 अ) पर्यटन ब) सरकारी नोकरी
 क) वैद्यकीय ड) बँकिंग
- ९) — जिल्ह्यात माळढोक पक्षी अभयारण्य आहे.
 अ) कोल्हापूर ब) सोलापूर
 क) सातारा ड) सांगली
- १०) एमटीडीसीचे मुख्यालय — येथे आहे.
 अ) पुणे ब) मुंबई
 क) नाशिक ड) औरंगाबाद
- ११) — मुंबईजवळील गुहा पर्यटकांचे आकर्षण आहेत.
 अ) कार्ले ब) एलिफंटा
 क) भेंडसे ड) पांडवलेणी
- १२) आयटीडीसी म्हणजे —.
 अ) भारतीय पर्यटन विकास महामंडळ
 ब) आंतरराष्ट्रीय पर्यटन विकास महामंडळ
 क) पर्यटन विभागाचा परिचय
 ड) यापैकी काहीही नाही

प्र.२ खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

१२

- १) पर्यटनातील नवीन प्रवाह
- २) पर्यटनाचे राजकीय महत्त्व
- ३) पर्यटन संस्थांचे कार्य
- ४) रायगड किल्ला
- ५) पर्यटनाची व्याप्ती
- ६) आय.टी.डी.सी. चे कार्य लिहा.

- प्र.३ खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) १२
- १) स्थानिक पर्यटन
 - २) अजंठा लेण्यांचे महत्त्व स्पष्ट करा.
 - ३) पर्यटनाचे सांस्कृतिक महत्त्व स्पष्ट करा.
 - ४) कार्ले चैत्यची मुख्य वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- प्र.४ खालील प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) १२
- १) महाराष्ट्रातील प्रमुख पर्यटन आकर्षणे कोणती आहेत?
किंवा
 - २) तुम्ही भेट दिलेल्या पर्यटन स्थळाचा किंवा पुरातत्वीय स्थळाचा दौरा अहवाल लिहा.
- प्र.५ खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा. १२
- पर्यटनाचे प्रकार सांगून आणि त्यांचे आर्थिक महत्त्व स्पष्ट करा.

Set

P

**M.A. (A.I.H.C.&A.) (Sem-IV) (New) (NEP CBCS) Examination:
March/April – 2025
Indian Tourism (230111405)**

Day & Date: Thursday, 22-05-2025
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 60

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Select the correct alternative.

12

- 1)** Which caves are well known for their Indian-rock cut architecture?
a) Khajuraho b) Hampi
c) Ajanta d) Pitalkhora
- 2)** UNESCO is _____.
a) United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization
b) United Nations Environment, Scientific, and Cultural Organization
c) United Nations Educational, Social, and Cultural Organization
d) United Nations Educational, Scientific, and Civic Organization
- 3)** The famous Ramlingappa Lamture Museum is situated at _____.
a) Aurangabad b) Ter
c) Paithan d) None of these
- 4)** Which of the following fort has a famous wall called ‘Hirakani Buruj’ and the imposing Maha Darwaja?
a) Raigad fort b) Shivaneri fort
c) Daulatabad fort d) Purandar fort
- 5)** PATA means _____.
a) Pacific Asia Travel Association
b) Pacific African Travel Association
c) Pacific African Travel Agency
d) None of these
- 6)** Which of the following temple is the example of Dravida style of architecture?
a) Sun temple b) Brihadishwar Temple
c) Dashavatara temple d) Khajuraho Temple
- 7)** Following hill station is environmental precinct?
a) Junnar b) Matheran
c) Trambakeshwar d) Igatpuri

- 8) The sunrise sector with largest potential of creating employment in Maharashtra is _____.
a) Tourism
b) Government job
c) Medical
d) Banking
- 9) Maldhok bird sanctuary located at _____ District.
a) Kolhapur
b) Solapur
c) Satara
d) Sangali
- 10) The headquarters of MTDC is located at _____.
a) Pune
b) Mumbai
c) Nasik
d) Aurangabad
- 11) _____ Caves near Mumbai are a tourist attraction.
a) Karie
b) Elephanta
c) Bhendse
d) Pandavleni
- 12) ITDC Means _____.
a) Indian Tourism Development Corporation
b) International Tourism Development Corporation
c) Introduction of Tourism Department
d) None of these

Q.2 Write short answers. (Any Four)

12

- 1) New trends in Tourism
- 2) Political importance of tourism
- 3) Work of tourist agencies
- 4) Raygadh Fort
- 5) Scope of Tourism
- 6) Write down work of I.T.D.C.

Q.3 Answer the following questions. (Any Two)

12

- 1) Local tourism.
- 2) Explain the importance of Ajantha caves.
- 3) Describe the cultural importance of tourism.
- 4) Explain the main features of Karle Chaitya.

Q.4 Answer the following questions in detail. (Any One)

12

- 1) What are the prime Tourism attractions of Maharashtra?**

OR

- 2) Write a tour report you visited tourist place or archaeological site.**

Q.5 Answer the following question in detail.

12

Explain the types of tourism and its economical importance in modern tourism.

Seat No.	
----------	--

Set	P
1	1
2	1
3	1
4	1
5	1
6	1
7	1
8	1
9	1
10	1
11	1
12	1
13	1
14	1
15	1
16	1
17	1
18	1
19	1
20	1
21	1
22	1
23	1
24	1
25	1
26	1
27	1
28	1
29	1
30	1
31	1
32	1
33	1
34	1
35	1
36	1
37	1
38	1
39	1
40	1
41	1
42	1
43	1
44	1
45	1
46	1
47	1
48	1
49	1
50	1
51	1
52	1
53	1
54	1
55	1
56	1
57	1
58	1
59	1
60	1
61	1
62	1
63	1
64	1
65	1
66	1
67	1
68	1
69	1
70	1
71	1
72	1
73	1
74	1
75	1
76	1
77	1
78	1
79	1
80	1
81	1
82	1
83	1
84	1
85	1
86	1
87	1
88	1
89	1
90	1
91	1
92	1
93	1
94	1
95	1
96	1
97	1
98	1
99	1
100	1

**M.A. (A.I.H.C.&A.) (Semester - IV) (New) (Old) (CBCS) Examination:
March/April - 2025
Rock-cut and Temple Architecture in Ancient India (MA19401)**

Day & Date: Wednesday, 14-05-2025
Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Choose the correct alternatives from the options.

16

- 1) Lomesha Rishi Rock-cut cave was excavated by _____.
a) Ashoka
b) Dashrath
c) Brihadratha
d) Pushyamitra
- 2) Ellora Rock-cut cave represent _____.
a) Buddhist Chaityas
b) Jain Cave
c) Hindu Temples
d) Buddhist, Jain & Hindu cave and Temples
- 3) The ground plan of Trivikram Temple, Ter is _____.
a) Apsidal
b) Square
c) Rectangular
d) Circle
- 4) Sun temple of Modhera is located in _____ state.
a) Madhya Pradesh
b) Orissa
c) Gujarat
d) Uttar Pradesh
- 5) Kailasnath Temple at Kanchi was built by _____ king.
a) Rajrajeshwar
b) Rajendra
c) Rajshekhar
d) Rajsinha
- 6) The Mahayana Rock Cut caves are found in _____.
a) Karnataka
b) Marathwada
c) Telangana
d) Chhattisgarh
- 7) Where the earliest rock-cut caves were carved by Ashoka?
a) Lomesh Rishi Caves
b) Vyaghra Gumphra
c) Barabar Caves
d) Ajanta Caves
- 8) Kandariya Mahadeva Temple is situated at _____.
a) Halebidu
b) Bhubeneshwar
c) Calcutta
d) Khajuraho

- 9) Surya temple is situated at _____.
a) Hampi
b) Konark
c) Kolkata
d) Delhi
- 10) Channakesava Temple is located at _____.
a) Badami
b) Somanathapura
c) Beluru
d) Hampi
- 11) Which among the following is an example of rock-cut art of the Mauryan period?
a) Dhauli Elephant
b) Parakham Yaksha
c) Rampurwa Bull
d) Sanchi Lion
- 12) The Krishna Lila scenes are depicted in which of the following temple?
a) Temple No. 17 at Sanchi
b) Dash avatar temple at Deogarh
c) Kankalidevi temple at Tigwa
d) Parvatidevi temple at Nachna-Kuthar
- 13) Who were the Builders of Kandariya Mahadev temple?
a) Chauhan's
b) Chandelles
c) Palas
d) Gurjar Pratiharas
- 14) Which of the following early Indian temples is built of bricks?
a) Nachna – Kuthara
b) Bhitargaon
c) Eran
d) Gyaraspur
- 15) In which caves sculpture of Trimurti (Sadashiva) is carved?
a) Kanheri
b) Junnar
c) Elephanta
d) Udayagiri
- 16) Arrange the following temples in chronological order:
i) Durga temple at Aihole
ii) Temple no.3 at Sanchi
iii) Ratha temples at Mahabalipuram
iv) Brihadeshwar temple at Tanjore
- Codes:**
a) ii) i) iii) iv)
b) i) ii) iv) iii)
c) iii) iv) ii) i)
d) iv) iii) i) ii)

Q.2 Write short notes. (Any Four)

16

- 1) Swargmandapa of Hariharshwar Temple, Hattarsang Kudal
- 2) Shore Temple. Mahabalipuram
- 3) Sun Temple, Modhera
- 4) Features of Bedse caves
- 5) Technique of Rock cut architecture
- 6) Nilkantheshwar Temple, Nilanga

Q.3 Answer the following questions. (any Two) 16

- 1) Narrate the different plans of Temple architecture.
- 2) Write a note on Shiv Temple Ambarnath.
- 3) Describe the features of Parshurameshwara & Mukteshwara temple.
- 4) Explain the rock cut caves of Bhaje & Karle.

Q.4 Write answer any One of the following. 16

- 1) Trace the origin & evolution of Temple architecture in detail with suitable examples.

OR

- 2) Discuss the origin, technique & stages of development of Rock-cut architecture with drawings.

Q.5 Answer the following questions in detail. 16

Write in detail about Dravida style & explain the characteristics with special reference to Temples of Badami Chalukyas in Karnataka.

Set

P

**M.A. (A.I.H.C.&A.) (Semester - IV) (New/Old) (CBCS) Examination:
March/April - 2025
Ancient Indian Numismatics (MA19402)**

Day & Date: Friday, 16-05-2025
Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Select the correct alternative.

16

- 1) _____ is the study or collection of currency, including coins, tokens, paper money, medals and related objects.
 - a) Numismatics
 - b) Epistemology
 - c) Numerology
 - d) Lead
- 2) In ancient India, Gupta dynasty issued the largest number _____ of coins?
 - a) Gold
 - b) Silver
 - c) Potin
 - d) Lead
- 3) The first ever commemorative and pedigree coin was also issued by the _____.
 - a) Indo-Greeks
 - b) Puri-Kushan
 - c) Indo-Scythian
 - d) Perthian
- 4) The Archer type was issued by _____ in large numbers.
 - a) Wima Kadphesis
 - b) Vasudev
 - c) Agathocles
 - d) Kumargupta
- 5) The most attractive feature of Gupta coins is the long _____ legend inscribed on obverse and reverse in Brahmi script.
 - a) Prakrit
 - b) Greek
 - c) Chhandobaddh Sanskrit
 - d) Nandinagari
- 6) _____ was the first Kushana ruler who used gold for his coinage.
 - a) Wima Kadphesis
 - b) Vasudev
 - c) Pantaleon
 - d) Agathocles
- 7) The legend 'Athasho' was engraved on Kushana coin means _____.
 - a) God of City
 - b) God of Fire
 - c) Powerful God
 - d) God of wind

- 8) On which of the following the Ujjaini symbol has been found?
 a) Panchala coins
 b) Punch marked & Copper cast coins
 c) Tribal coins
 d) Naga coins
- 9) Rig Veda also refers some gold ornaments like _____ as articles of donations or offering.
 a) Nishka and Hiranya
 b) Shatamana
 c) Ratti
 d) Mashaka
- 10) The word *Shatmaan*-(100 x Maan) first occurs in _____ text.
 a) Aranyaka
 b) Shatpath Bramhan
 c) Upanishada
 d) Rigveda
- 11) The legend on the coins starting with “Maharajasa Rajatirajas” is feature of _____ dynasty.
 a) Chola
 b) Kushana
 c) Kuninda
 d) Perthian
- 12) The Bent-Bar coins from _____ region are about 100 *Rattis* of weight.
 a) Gandhar
 b) Magadha
 c) Amu Darya
 d) Bactria
- 13) The Satvahana ruler Satkarni I overstruck the coins of _____ ruler.
 a) Azes
 b) Susharman
 c) Nahapana
 d) Gondoferrous
- 14) _____ metals had been used for making the Indo-Greek coins.
 a) Electrum
 b) Silver & Copper
 c) Potin
 d) Gold
- 15) The Gupta’s silver coins are known as _____.
 a) Dinara
 b) Kasharpanas
 c) Rupakas
 d) Suvarnas
- 16) The author of the book ‘The Technique of Casting Coins in Ancient India’ is _____.
 a) A.S. Altekar
 b) C.Shivrammurti
 c) Birbal Sahani
 d) A.N. Lahiri

Q.2 Write short answers. (Any Four)

16

- 1) Primitive form of coins
- 2) Different shapes of coins
- 3) Languages & script on coins
- 4) Imperial coins & their symbols
- 5) Depiction of Diadem (headgear) on coins
- 6) Meaning of Shadarchakra

Q.3 Answer the following questions. (Any Two) 16

- 1) Write a critical note on coins of Rajraj & Uttam Choh.
- 2) Write salient features of the coins of Yadnyashri Satkarni.
- 3) Evaluate the Punch Marked Coins & 16 Mahajanpadas.
- 4) Describe God & Goddess which depicted on Indo-Greek coins

Q.4 Answer the following questions in detail. (Any One) 16

- 1) How coins throw light on different aspects of ancient society?
Examine the importance of Numismatics as a primary source of archaeology.

OR

- 2) Trace the origin & antiquity of Coinage in India.

Q.5 Answer the following question in detail. 16

What are the main types of Indian, Greek & Iranian deities? Critically examine the reasons behind depiction of multi-religious deities on Kushana coins with sketches.

Max. Marks: 80

Q.1 Choose the correct alternative:

16

- Page 1 of 3

- 9) _____ is the First Museum in Asia.
- Prince of Wales Museum, Mumbai (Chatrapati Shivaji Maharaja Museum)
 - National Museum, New Delhi
 - Salarjung Museum, Hyderabad
 - Indian Museum, Kolkata
- 10) _____ are very useful in comparative study.
- Libraries
 - Laboratories
 - Museums
 - Zoo
- 11) Museums are useful to create _____.
- Religious Unity
 - Culture Exchange
 - National Unity
 - All of these
- 12) Indira Gandhi Rashtriya Manav Sangrahalaya is located in _____ city.
- Nagpur
 - Nasik
 - Bhopal
 - Pune
- 13) Aristotle had made the first attempt to establish a museum in the _____ City.
- Thibs
 - Athens
 - Sparta
 - Alexandria
- 14) The organization of state museums in India was started in _____ A.D.
- 1918
 - 1920
 - 1921
 - 1930
- 15) _____ objects can be kept outside the museum building.
- Glass
 - Wooden
 - Stone
 - Metal
- 16) Chatrapati Shivaji Maharaja Vastu Sangrahalaya is located at _____.
- Mumbai
 - Pune
 - Kolhapur
 - Solapur

Q.2 Write short notes. (Any Four)

16

- Guide facility
- Conservation of stone objects
- The origin of Museum
- Archaeological Museum
- Economical importance of museums.
- The role of curator in museum

Q.3 Answer the Following Questions. (Any Two)

16

- Explain the importance of Museum.
- How can you preserve the textile?
- Describe the Indian Museum at Kolkata.
- Explain the concept of Museum.

Q.4 Answer the following questions in detail. (Any One) 16

- 1)** How light is harmful to museum objects? Explain.
- 2)** What are the causes of deterioration of iron objects? Give any one method of its preservation.

Q.5 Write the report on the Museum visited by you. 16

Seat No.	
----------	--

Set P

एम.ए. (A.I.H.C.&A.) (सत्र – IV) (नवीन/जुना) (CBCS) परीक्षा:

मार्च/एप्रिल – २०२५

Philosophy and Religious Ideas in Ancient India (MA19407)

वार, दिनांक : गुरुवार, २२-०५-२०२५

कमाल गुण: ८०

वेळ: दुपारी ०३:०० ते ०६:००

सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.१ खालील दिलेले योग्य पर्याय निवडून गाळलेल्या जागा भरा.

१६

- १) — सिद्धांत जैन धर्मात महत्त्वाचा मानला जातो.

अ) निर्वाण	ब) अष्टांगमार्ग
क) सयवद	ड) जदवड
- २) गौतम बुद्धांनी पहिला उपदेश — यांना दिला.

अ) पाच भिक्षू	ब) राजा बिंबिसार
क) उद्क्रमपुत्त	ड) अलारकलम
- ३) — सभ्यतेमध्ये निसर्गाची पूजा केली जात.

अ) सिंधू खोरे	ब) वैदिक
क) शहरी	ड) अ आणि ब
- ४) — पिटकामध्ये अंमलबजावणीसाठी बौद्ध भिक्षूंचा नियम समाविष्ट आहे.

अ) अभिधम्म	ब) सुटान
क) विनय	ड) न्यायपिटक
- ५) — हे जैन धर्माचे पहिले तीर्थंकर होते.

अ) पार्श्वनाथ	ब) अजित
क) रुषभदेव	ड) निरज
- ६) — कालवधीत रचलेले स्मृती साहित्य.

अ) १ ते ४ इ.स.	ब) २ B.C ते २ A.D.
क) ५ शतक इ.स.	ड) यापैकी काहीही नाही
- ७) — वेदात यज्ञ पद्धतीबद्दल तपशीलवार माहिती नमूद केली आहे.

अ) ऋग्वेद	ब) यजुर्वेद
क) अथर्ववेद	ड) सामवेद

- ८) अध्वरू ही ——— परंपरा होती.
 अ) यज्ञ
 ब) निर्वाण
 क) कीर्तन
 ड) शाक्त
- ९) ग्रीक राजा मिनियादार आणि बौद्ध भिक्षू नागसेन संवादाने ——— पुस्तक तयार केले.
 अ) त्रिपिटक
 ब) विनय पिटक
 क) मिलिंदपन्हो
 ड) आंग
- १०) गौमत बुद्धांना ——— नदीजवळ ज्ञान प्राप्त झाले.
 अ) शरयू
 ब) निरंजना
 क) सतलज
 ड) महानदी
- ११) ——— धर्माशी संबंधित बोधी संकल्पना.
 अ) जैन धर्म
 ब) हिंदू धर्म
 क) बौद्ध धर्म
 ड) यापैकी काहीही नाही
- १२) लोकांकडून केले जाणारे नित्य आणि नैमित्तिक यज्ञ ——— कालावधी.
 अ) रूग्वैदिक कालावधी
 ब) भक्ती
 क) पूर्व इतिहास
 ड) हे सर्व
- १३) महासांघिक पंथ बौद्ध धर्मात ——— म्हणूनही ओळखला जातो.
 अ) महायान
 ब) हिनयान
 क) जनन
 ड) धन्यान
- १४) ——— द्वारे आयोजित तिसरी बौद्ध परिषद.
 अ) हुविष्का
 ब) कनिष्क
 क) तनिष्का
 ड) राजा अशोक
- १५) विद्वान असे मानतात की ——— वैदिक देव सिंधू वेली पशुपती देवाशी संबंधित होता.
 अ) विष्णू
 ब) कृष्णा
 क) शिव
 ड) गणेश
- १६) शंकराचार्य यांना ——— म्हणूनही ओळखले जाते.
 अ) प्रच्छन्न बुद्ध
 ब) महाराज
 क) कृतार्जुन
 ड) यापैकी काहीही नाही

- प्र.२ खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) १६
- १) चार आर्यसत्य
 - २) जैन संप्रदाय
 - ३) अलवर
 - ४) नवीन तत्वज्ञान
 - ५) महायानवाद
 - ६) योग तत्वज्ञान स्पष्ट करा.
- प्र.३ संक्षिप्त उत्तरे/संक्षिप्त टिपा लिहा. (कोणतेही दोन) १६
- १) बौद्ध परिषदेचे वर्णन करा.
 - २) 'पंच महाव्रत' म्हणजे काय?
 - ३) वर्धमान महावीर यांचे प्रारंभिक जीवन स्पष्ट करा.
 - ४) वाढत्या भक्ती चळवळीची कारणे सांगा.
- प्र.४ खालील प्रश्नांची तपशीलवार उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) १६
- १) जैन आणि बौद्ध धर्माच्या उत्पत्तीची कारणे स्पष्ट करा.
किंवा
 - २) शूद्र दर्शनातील कोणत्याही तीन तत्वज्ञानाची चर्चा करा.
- प्र.५ सविस्तर उत्तर लिहा. १६
- शैव आणि वैष्णवांच्या योगदानाचे मूल्यमापन करा.

- 10)** Gautam Buddha attained enlightenment near _____ River.
a) Sharayu b) Niranjana
c) Satalaj d) Mahanadi
- 11)** Bodhi concept related _____ religion.
a) Jainism b) Hinduism
c) Buddhism d) None of these
- 12)** Nity & Naimitik yajana performed by the people _____ period.
a) Rigvedic period b) Bhakti
c) Pre- history d) All of these
- 13)** Mahasanghik Sect also known as _____ in Buddhism.
a) Mahayan b) Hinayan
c) Janyan d) Dhanyan
- 14)** Third Buddhist conference organized by _____.
a) Huvishka b) Kanishka
c) Tanishka d) King Ashok
- 15)** Scholar assume that _____ Vedic god was related to Indus Valley Pasupati god.
a) Vishnu b) Krishna
c) Shiva d) Ganesh
- 16)** Shankaracharya also known as _____.
a) Prachanna Buddha b) Maharaj
c) Kritarjun d) None of these

Q.2 Write short answers. (Any Four)

16

- 1) Four Aryasatya
- 2) Jainism sect.
- 3) Alwar
- 4) Naya philosophy
- 5) Mahayanism.
- 6) Explain yog philosophy

Q.3 Write short answers / Short notes. (Any two)

16

- 1) Describe Buddhist conference.
- 2) 'Panch Mahavrata' means what?
- 3) Explain Vardhaman Mahaveer's early life.
- 4) Give the causes of rising Bhakti movement.

Q.4 Answer the following questions in detail. (Any One)

16

- 1) Explain the causes of origin of Jainism and Buddhism.**

OR

- 2) Discuss the any three philosophies into the Shud darshan.**

Q.5 Write long answer.

16

Evaluate the contribution of Shaivism and Vaishnavism.